

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління
Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства

УКРАЇНСЬКА МОВА

Методичні рекомендації щодо проведення студентської олімпіади
для всіх спеціальностей

Миколаїв
2015

УДК 811.161.2
ББК 81.2Укр.3
У-45

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету від 21 грудня 2015р., протокол № 4

Укладачі:

Т. П. Кравченко – канд. філол. наук, доцент кафедри українознавства, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

Н. Г. Шарата – канд. пед. наук, доцент кафедри українознавства, Миколаївський національний аграрний університет.

В. М. Баденкова – канд. філол. наук, доцент кафедри української мови, Миколаївський національний університет ім. В. Сухомлинського.

Передмова

Методичні рекомендації містять завдання для різнопланової підготовки студентів до участі в олімпіадах з української мови усіх рівнів, а також Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика та Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка. Завдання складені за новою програмою з української мови 2015 р.

Завдання зорієнтовані для учнів, студентів, учителів української мови і літератури, організаторів позакласної роботи, керівників методичних об'єднань. Однією з ефективних форм практичної реалізації пріоритетних завдань пошуку, навчання та виховання інтелектуально обдарованої молоді є проведення олімпіад, конкурсів, турнірів тощо.

Олімпіада — це інтелектуальний вид змагань, що стимулює потяг студентів до самоосвіти, виховує наполегливість, поглиблений інтерес до навчального предмета, уміння долати труднощі, виробляє навички роботи з довідковою та науково-популярною літературою та є підсумковим етапом цілого комплексу групових, індивідуальних, класних та позакласних заходів, яким передують велика підготовка.

У далекому 2000 році стартував Перший Міжнародний конкурс знавців української мови. За рішенням Ліги українських меценатів конкурсу було присвоєно ім'я Петра Яцика. Щорічні мовні змагання проходять у чотири етапи. Цей конкурс є уроком, натхненням для студентів у справі піднесення престижу української мови.

Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка проводиться як щорічний загальнонаціональний та міжнародний захід, спрямований на підвищення рівня знань учнів та студентів з української мови і літератури, рідних мов і літератур, забезпечення їхнього усебічного розвитку.

Сподіваємося, що пропонований посібник допоможе студентам у підготовці до олімпіади з української мови і літератури, а також до інших мовно-літературних конкурсів.

Зичимо успіхів у вивченні української мови.

Вступ
Літературна мова. Типи мовних норм.
Стабільність і змінюваність норм у часі.
Поняття культури мовлення. Суржик

Хто вміє пошанувати своїх батька й матір,
той зрозуміє, яку пошану повинен він мати до рідної мови.

М. Возняк

Нерозумно вважати, що знаєш рідну мову досконало. Як мудро зауважено, чужу мову можна вивчити за півроку, а свою треба вчити ціле життя. Будьмо розсудливими, шануймо свою неповторну мову!

Щоб кожен умів правильно говорити й писати, вимовляти й наголошувати слова, потрібно опанувати норми літературної мови.

Літературна мова – це унормована, відшліфована форма загально-народної мови, що обслуговує різноманітні сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, науку, пресу, побут, культурне життя народу.

Основною ознакою усної та писемної форм літературної мови, що відрізняє її від діалектної, жаргонної та інших різновидів загальнонародної мови, є нормативність, тобто послідовна підпорядкованість установленим правилам – нормам.

Норма – це сукупність загально визначених правил реалізації мовної системи на лексичному, граматичному та інших мовних рівнях. Безпомилкове використання літературної мови в усній формі залежить від встановлених правил вимови звуків, наголошування слів, належної побудови лексем відповідно до властивих українській мові значущих частин слова (префіксів, суфіксів, закінчень), вибору необхідного за змістом слова чи його форми, доречного їхнього поєднання в словосполучення та речення. Писемну ж форму регламентовано ще написанням (орфографічними нормами), а також відповідними розділовими знаками, які членують мовленнєвий потік (пунктуаційними нормами).

Норми з плином часу можуть змінюватися переважно через історико-політичні обставини. Ці усталені правила фіксує “Український правопис”, на основі якого вже укладають словники, довідники, підручники тощо. Норми є визначеними для всіх мовних рівнів:

- **орфоепічні норми** – це сукупність правил належної вимови звуків і звукосполучень під час мовлення. За умови дотримання цих норм висловлене сприймається точно й однозначно, адже норми унеможливають перекручення змісту виголошених слів, словосполучень чи речень загалом (напр., *хліб*, а не *хліп*; *загадка*, а не *загатка*; *лев*, а не *леф*; словорозрізнявальні *п – б*, *з – с*: *грип – гриб*, *казка – каска*).

В іншому разі ми можемо опинитися в смішній ситуації, коли, утворивши від дієслова *могти* форму минулого часу чоловічого роду, вимовимо кінцевий глухий [х] замість дзвінкого [г]: *він дійсно міх, я в цьому впевнена*; чи у слові *каска* – дзвінкий [з] замість глухого [с]: *одягни на голову казку*;

- **акцентуаційні норми** передбачають вміння правильно наголошувати слова. Наголос в українській мові, окрім інтонаційного призначення, виконує ще й смислорозрізнявальну функцію: *тепло – тепло*, *вигода – вигода*; допомагає виділити у словосполученні чи реченні головне: *Іванна вчасно написала модуль*; *Іванна вчасно написала модуль*; *Іванна вчасно написала модуль*.

Типовим порушенням правил наголошування слів є вплив російської мови, суржикового мовлення та діалектного середовища: *посередині*, *спина*, *фартух*, *кухонний*, *кухарський*, *кажу*, *одного* (а не *посередині*, *спина*, *фартух*, *кухонний*, *кухарський*, *кажу*, *одного*);

- **орфографічні норми** – це загальноприйняті правила написання слів. **Орфограма** – це правильне написання, вибране із низки можливих графічних варіантів;

- **лексичні норми** обґрунтовують вживання слів у властивому для них значенні, напр.: *надійшло* (а не *прийшло* повідомлення), *перекажуть* (а не *передавайте* вітання), а також не допускають вживання діалектної, жаргонної та іншої ненормативної лексики;
- **словотвірні норми** – правильне вживання морфем і утворення нових слів за наявними в мові словотвірними моделями: *купувати* (а не *купляти*), *кулястий* (а не *кулеподібний*), *отруїтися* (а не *отравитися*), *світлофор* (а не *світофор*);
- **морфологічні норми** охоплюють правила утворення та поєднання граматичних форм слова, а саме: *найвищий ступінь* (а не *найвища*); *канцелярське приладдя* (а не *канцелярські*); *загорну плащем* (а не *плащом*); *вирок кількох суддів* (а не *суддей*); *поверталися з Балкан* (а не *Балканів*); *до річниці Акта проголошення Незалежності України* (а не *Акту*); *директори шкіл* (а не *директора*); *найефективніші ліки* (а не *самі ефективні*); *більш вдалі спроби* (а не *більш вдалиші*); *на своєму полі* (а не *своєму*); *чиєсь руки* (а не *чийоїсь*); *шістдесятники* (а не *шестидесятники*); *півтора долара* (а не *півтори*); *півтори сторінки* (а не *півтора*); *чотири грузини* (а не *грузина*); *мак мелють* (а не *мельть*); *хліб крають* (а не *крають*) тощо;
- **синтаксичні норми** – це правила побудови словосполучень і речень, тобто правильне поєднання слів за змістом у відповідних граматичних формах: *завідувач (чого?, а не чим?) кафедри вищої математики* (а не *кафедрою*), *медаль, яку він здобув* (а не *здобута ним медаль*), *робота за контрактом* (а не *по контракту*);
- **пунктуаційні норми** – це сукупність правил, спрямованих на правильне використання розділових знаків у реченнях, текстах;
- **стилістичні норми** встановлюють закони щодо доречності вибраних мовних засобів залежно від стилю: *він кваліфікований працівник*, а не *добрий роботяга* (офіційно-діловий стиль).

Унаслідок відхилення від норм на різних рівнях мови виникають типові помилки, що знижують культуру мовлення. Належний рівень культури мовлення передбачає дотримання ustalених норм літературної мови, свідоме, цілеспрямоване та майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування, а також уникнення в мовній практиці **жаргонної лексики, слів-паразитів, діалектизмів** тощо. Доречне відповідно до стилю використання **мовних кліше** (*у зв'язку з, відповідно до, взяти до уваги, з...до, вжити заходів*) та **канцеляризмів** (*доводити до відома, належить зробити (з'явитися, повідомити, сповістити, підтримати), цей факт засвідчено* та ін.). Швидка відтворюваність **кліше** та **канцеляризмів** полегшує комунікативний процес. А коли їх використовують не в діловому спілкуванні, то за колоритом таке мовлення нагадує мову Возного – одного із героїв “Наталки Полтавки” І. Котляревського – і не відповідає стилістичним правилам. Надуживання штампами призводить до знеособлення, збіднення мови.

Основною ж метою кожного носія мови є досягнення такої усної та писемної форми спілкування, яка б найповніше, найточніше передавала зміст думки.

Головним завданням культури мовлення є виховання навичок літературного спілкування, пропаганда й засвоєння літературних норм у слововжитку, граматичному оформленні мови, у вимові та наголошуванні, несприйняття спотвореної мови (суржику). Але, на жаль, внаслідок багаторічної радянської політики в багатьох регіонах нашої країни потужно і впевнено запанував своєрідний мовний покруч – **суржик** (первісно – суміш зерна різних злаків і борошно з такої суміші, яке було низьким за якістю і споживалось у голодні роки) – це гібрид, у якому штучно об'єднані без дотримання літературних норм елементи різних мов; це неадекватна мішанина залишків рідної мови із чужими мовами, що нівелює особистість, мовну свідомість, позбавляє мовлення національного колориту, краси й виразності. Такий “коктейль із мов” породжений невмінням відрізнити форми однієї мови від іншої та низьким рівнем культури мовлення. Суржик є небезпечним, шкідливим і загрозливим явищем, бо паразитує в українській мові і призводить до значних спотворень мовних норм. Я. Радевич-Винницький вважає, що деякі люди не тільки

розмовляють суржиком, а й думають. Без сумніву, zdeформована мова робить мислення людини примітивним, адже мова не лише творить думку, а й стимулює свідомість, підпорядковує її собі, формує і розвиває.

Мовознавець Л. Масенко зазначає, що 90 % лексики цієї змішаної мови становлять російські слова, які вимовляються по-українськи. М. Лесюк зауважує, що така цифра більше стосується мовлення східних українців, у Галичині ступінь ураження може становити лише 30–40 %. “Непрохані гості” відрізняються від автентичних українських за звучанням (*ноль, регістратура, двойка, хожу* замість *нуль, реєстратура, двійка, ходжу*); запозиченим наголосом (*одинадцять, новий, восьмдесят* замість *одинадцять, новий, вісімдесят*); порушенням словотвірних норм (*англічанка, датчанин, лікарство, зварщик, осінню, весною* замість *англійка, данець, ліки, зварювальник, восени, навесні*). Не позбувшись одного мовного суржику, смакуємо (не завжди доречно) іншими мовними запозиченнями, напр. англійськими: *шоп, фейс, алкошоп, мінімаркет, ес, о'кей* чи польськими: *здибати, злапати, ніц, колежанка*.

Суржик найбільше побутує в розмовному стилі, звідки проникає на сторінки газет, журналів тощо, напр.: *січас* (тепер), *блінчик* (млинець), *пирожене* (тістечко), *болільщик* (уболівальник), *бувиий* (колишній), *выводи* (висновки), *виключатель* (вимикач), *підписка газет* (передплата газет), *битком набитий* (вщерть переповнений), *одружитися на...*(одружитися з ...), *на Україні* (в Україні), *бритися* (голитися), *загрузити* (завантажити), *затормозити* (загальмувати), *перестроїти* (перебудувати), *кидатися в очі* (впадати у вічі).

Подібною до української є мовна ситуація і в Білорусі, лише з іншою назвою – там існує т. зв. **трасянка** (первісно – це неякісний корм для худоби, у який до сіна “натрушують” соломую).

А. Коваль у праці “Культура української мови” говорить про існування багатьох причин, що зумовлюють виникнення помилок: це і неповне засвоєння норм літературної мови, і недостатньо уважне ставлення до мовної традиції, і невміння, а іноді й небажання зрозуміти смислові відтінки і стилістичні якості слів, і вплив моди – бажання похизуватися словом чи фразою, які здаються дотепними і виразними, і вплив діалектів та багато іншого. Потрібно усвідомлювати, що розмовляти мовою-калічкою, неприродним гібридом, якому назва **суржик**, – це ознака мовленнєво-мисленнєвого примітивізму, неосвіченості, провінційності, байдужості до мовної поведінки.

Практичне заняття 1

Стилістичні норми

Слово – зброя. Як усяку зброю,
його треба чистити й доглядати.
М. Рильський

Стилістичні норми регулюють правильність відбору мовних одиниць відповідно до умов спілкування та стилю викладу. Д. Свіфт влучно зауважив, що стиль – це властиві слова на своєму місці.

Серед найтипівіших стилістичних помилок і недоліків в офіційно-діловому стилі є:

- 1) неправильне вживання усталених словесних формул: *відповідно до, згідно з*, (а не *відповідно з, згідно до*);
- 2) уживання розмовної лексики: *академічна відпустка* (а не *академка*), *залікова книжка* (а не *заліковка*);
- 3) надуживання іншомовними словами в документах, коли є відповідники в українській мові: *безвладдя* (а не *анархія*), *доказ* (а не *аргумент*), *звертатися* (а не *апелювати*), *обговорення* (а не *дебати*), *записувати* (а не *фіксувати*), *узгоджувати* (а не *координувати*). Такі іншомовні слова часто використовують в діловому мовленні і, на жаль, не завжди доречно;

- 4) неправильне відмінювання прізвищ: *кінотеатр імені О. Довженка* (а не *О. Довженко*), *виступ В. Юценка* (а не *В. Юценко*);
- 5) надмірне вживання закінчення *-у(-ю)* в давальному відмінку іменників чоловічого роду: *ректорові* (а не *ректору*), *учителеві* (а не *учителю*).

Примітка. В українській мові є два закінчення давального відмінка однини іменників чоловічого роду другої відміни – *-ові, -еві (-єві)* і *-у (-ю)*: *братові – брату, Василеві – Василю*. Але в офіційно-діловому стилі перевагу надаємо формам на *-ові, -еві*. Прізвища з суфіксами *-ин, -їн* можуть мати закінчення *-у* та *-ові*: *Кравчишинові – Кравчишину*. А прізвища прикметникового походження з присвійними суфіксами *-ів (-ов), -їв (-єв)* – лише закінчення *-у*: *Марків – Марківу (Маркову)*. Під час уживання однакових відмінкових форм допустима варіантність: *Ректорові Кравченку Василеві Остаповичу*;

- 6) неправильне вживання форм родового відмінка однини іменників чоловічого роду: *документа* (а не *документу*), *протоколу* (а не *протокола*), *факту* (а не *факта*), *диплома* (а не *диплomu*). У разі сумніву варто заглянути до словника;
- 7) неправильне використання роду іменників, коли це стосується офіційної назви особи за професією: *касир* (а не *касирка*), *завідувач* (а не *завідувачка*), *директор* (а не *директорка*), *викладач* (а не *викладачка*);
- 8) неправильне узгодження прикметників з іменниками: *старший лаборант Олена Іванівна поїхала* (а не *старша лаборант*), *головний бухгалтер Ірина Миколаївна порадила* (а не *головна бухгалтер*);
- 9) сплутування синтетичної й аналітичної форм ступенювання прикметників: *більш повний, більш вичерпний* (а не *більш повніший, більш вичерпніший*);
- 10) недоречне вживання присвійних прикметників: *наказ ректора, постанова директора* (а не *ректорів наказ, директорова постанова*) та інші.

Завдання 1. Перевірте свої знання про стилі сучасної української літературної мови, продовживши речення або вставивши потрібні слова.

Усе багатство національної мови увібрав у себе ... стиль. Формування громадської думки – це призначення ... стилю. Природна безпосередність мовців, діалектні та жаргонні елементи спілкування характеризують ... стиль. У текстах указів, законів, постанов ми маємо справу з ... стилем. Метою мовлення ... стилю є повідомлення про результати досліджень. Регулювати офіційно-ділові відносини – мета мовлення ... стилю. ... стиль передбачає як мету мовлення обстоювання і пропаганду суспільно-політичних ідей тощо. Настрої, думки, почуття людей відтворюються за допомогою художніх образів, і це є ознакою ... стилю.

Завдання 2. Згрупуйте подані слова й словосполучення за сферами вживання: побутові стосунки, наука, техніка, офіційно-ділові відносини, громадсько-політичне життя, мистецтво слова.

Ясночолоий, мітинг, конструкція, національно-культурне відродження, дисковод, офіційна особа, граматичні засоби, порозумітися, на громадських засадах, ринкова система, кардан, економічний розвиток, теплі стосунки, договірний процес, капітал, ніжний погляд, духовне багатство, культура мовлення, кухоль води, файл, потерпіла сторона, політична оцінка, дійти згоди, стилістичні засоби, свердло, офіційне повідомлення, липа шелестить, дати прочухана, контроль за виконанням, громадська думка, поролон, твір мистецтва, важливі чинники.

Завдання 3. Виберіть із дужок ту назву документа, яка відповідає поданому визначенню.

(Заява, пояснювальна записка, розписка) – це документ, в якому пояснюють певні дії або вчинки службової особи. (Автобіографія, резюме, характеристика) – це документ, у якому особа, що складає його, подає опис свого життя та діяльності. (Автобіографія, характеристика, резюме) – це коротка довідка про особисті, освітні та професійні дані автора. (Доручення, наказ, розписка) – це документ, що письмово підтверджує передавання й отримання документів, товарів, грошей, матеріальних

цінностей. (Наказ, доручення, розписка) – це документ, яким організація чи окрема особа надає іншій особі право на певну діяльність або отримання матеріальних цінностей від її імені.

Завдання 4. Доповніть думку, пам'ятаючи про конкретні вимоги до написання ділових паперів. Заяви, автобіографії, накази пишуть від ... особи. Назву установи, організації, підприємства або їхнього структурного підрозділу подають у ... відмінку, а найменування посади і прізвище подають у ... відмінку. Якщо документ розміщують на одному боці аркуша, то номер сторінки проставляють вгорі ... або з ... боку. Обов'язковим реквізитом будь-якого документа є ... Печатка має частково захопити .... Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка пише заяву, подають у ... відмінку.

Завдання 5 (тести).

1. Виберіть правильний варіант:

- а) Виписка з протоколу № 4 засідання профспілкового комітету від 17 жовтня 2001 р.
- б) Виписка з протоколу № 4 засідання профспілкового комітету, що відбулося 17 жовтня 2001 р.
- в) Витяг із протоколу № 4 засідання профспілкового комітету від 17 жовтня 2001 р.

2. Виберіть правильний варіант оформлення заяви:

- а) Ректорові
НУ “Львівська політехніка”
проф. Бобало Ю.Я.
студента ІНЕМ
- б) Ректорові
НУ “Львівська політехніка”
проф. Бобалові Ю.Я.
Іванюка О.П.
- в) Ректору
НУ “Львівська політехніка”
проф. Бобалу Ю.Я.
від студента ІНЕМ
Іванюка Олега
- г) Ректорові
НУ “Львівська політехніка”
проф. Бобалу Ю.Я.
студента
Іванюка О.П.

3. Виберіть правильний варіант оформлення переліку документів, що додаються до заяви:

- а) до заяви прикладаються такі документи;
- б) до заяви додаються слідуєчі документи;
- в) до заяви додаються наступні документи;
- г) до заяви додаю такі документи.

4. Виберіть правильний початок автобіографії:

- а) Я, Олена Василівна Бойко, ...
- б) Я, О.В. Бойко, ...
- в) Я, Бойко О.В., ...
- г) Я, Бойко Олена Василівна, ...

5. В автобіографії необхідно писати:

- а) народився 25 серпня 1978 року;
- б) народився в 1978 році 25 серпня;
- в) народився двадцять п'ятого серпня тисяча дев'ятсот сімдесят восьмого року.

6. Виберіть правильне формулювання:

- а) зарахувати Мельничук Віктора Петровича старшим майстром;
- б) зачислити Мельничука Віктора Петровича старшим майстром;
- в) прийняти Мельничука Віктора Петровича на посаду старшого майстра.

7. Виберіть правильне оформлення підпису й дати під документом:

а) підпис дата	б) дата підпис	в) підпис дата
г) дата підпис	г) підпис дата	д) дата підпис

8. Виберіть правильне оформлення підпису в документі:

а) Завідувач кафедри фізики	прізвище, ініціали	підпис
б) Завідувач кафедри фізики	ініціали, прізвище	підпис
в) Завідувач кафедри фізики	підпис	прізвище, ініціали
г) Завідувач кафедри фізики	підпис	ініціали, прізвище

9. Якщо текст документа не вміщується на одній сторінці, на другу сторінку можна перенести:

- а) самі підписи;
- б) два рядки тексту і підписи.

Завдання 6. Проаналізуйте тексти ділових документів, відредагуйте їх. Виправте, де потрібно, орфографічні та пунктуаційні помилки.

А) З автобіографії:

- Я, Лукашевич Петро Сергієвич, народився 1990 року в м. Львові привокзального району на вулиці Тобілевича. По національності я – українець.
- Народився в Львівській обл. Дрогобицькій районі с. Підбуж. У шкільні роки відвідував спортивні секції, також приймав участь у різних олімпіадах, конкурсах, виставах. За ці досягнення отримав диплом за активну участь у школі. У школі я щільно співпрацював з Пластом. В червні 2007 року закінчив школу успішною здачею іспитів. Із серпня зарахований студентом першого курсу інституту теле-радіо електроніки.
- В 1996 році пішов в перший клас загально освітньої школи № 1 м. Радохова, яку закінчив після одинадцяти років навчання з срібною медаллю. Приймав участь у громадянському житті свого класу та своєї школи. З 2007 року навчаюсь в Національному університеті “Львівська політехніка” у ІТРЕ на факультеті ОТ-11.
- Школу закінчила з медаллю, опанувавши програмними науками. Під час навчання виявила здібності до музики, до поезії (друкувалася у місцевих газетах), до навчання та іноземних мов. Я не жалію, що поступила в Національний університет “Львівської політехніки”. Моя сім'я складається з батьків та старшої сестри. Моя мама працює на мебельному комбінаті, а тато робить інженер-будівельником.

Б) Із резюме:

- Мета резюме: Знайти посаду менеджера по збуту, покращити свої вміння і навички в даній сфері роботи.
- 2000–2005 рр. – навчання у м. Львів в Національному університеті “Львівська політехніка”. На даний момент навчаюсь в групі МЕ-521. Стаж у мене незначний.
- Позитивні якості: енергійний, комунікабельний, знаю комп'ютер. Маю повні організаційні здібності. Маю водійські права та змогу їздити по командірокам.
- Маю шістьохрічного сина і трьохрічну доньку. Моя сестра – учениця 5-А класу школи. Мама і тато працюють за границею у Польщі.

В) Із заяви:

- Прошу відпустити мене в академку у термін 1 рік в зв'язку із тим, що я їду на навчання закордон.
- Прошу допустити мене до здачі екзаменів до вступу на денний стаціонар інституту геодезії. З умовами прийому до університета ознайомлений.
- Прошу звільнити мене з моєї посади лікаря терапевта по власному бажанні.
- Прошу вашого дозволу про надання мені відпустки терміном 28 календарних днів з 1 липня 2008 року.

Директору ПП "Перспектива"
Гнатик Ірині Володимирівній
від Ковальчук Петра Юрієвича

Заява

- Прошу взяти мене на роботу до вашої фірми у відділ реклами. До заяви додаю трудову книжку.
- Я прошу допустити мене, Середюк О.Л., до складання іспиту з математичного аналізу, якого я вчасно не здав по сімейним обставинам.

Г) Із пояснювальної записки:

- Викладачів кафедри української мови
Глібчук Н.М.
від студента гр. БД-112
Ткаченко Ігора Віталієвича

Пояснююча записка.

Я, Ткаченко Ігор Віталієвич, не відвідував пари по українській мові в зв'язку із хворобою. Довідка додається.

1.06.08

підпис

- Студенти не з'явилися на заняття, бо відвідували історичний музей.
- Мною не відвідувалися заняття з 10.03.08. по 20.03.08. по хворобі.
- Мені не получилось прийти на заняття, так як я готувався до екзамена з Лінійної алгебри 10.05.08.
- Учні не з'явилися на урок біології, тому що відвідували концерт. Концерт організували учні 11-Б класу і запросили учнів 11-А класу на 10 годину.

Г) Із доручення:

- Довіренність

Я, Ковальчук Віктор Петрович, проживаю у м. Львові по вулиці Зеленій 9, кв. 7, довіряю громадянину Сеніву Віталійові Павловичу отримати гроші в поштової філії селища Брюховичі, надіслані на моє ім'я.

Довіренність дійсна до 30 грудня 2009 року.

25 жовтня 2008 р.

(підпис)

- Я, Кравченко Олександр Григорієвич, доручаю Петришин Ольгі Іванівній отримати належні мені гроші у розмірі 50 (п'ятьдесять) гривень.

Довіренність дійсна по 2 люте 2007 року.

6.1.2007 року

О.Г. Кравченко

Підпис О.Г. Кравченко завіряю:

Завідуючий відділу поставки

(підпис)

Д) Із розписки:

- Я Степаненко Володимир Сергієвич, взяв від викладача фізкультури Заставни Ольги Іванівної для тимчасового користування під час відпочинку в Карпатах одні лижі. Поверну тоді, коли приїду.
- Я, студентка інституту прикладної математики та фундаментальних наук НУ "Львівська політехніка", Кравець С.М., отримала від своєї одногрупниці її паспорт для того, щоб отримати за неї посилку. Zobов'язуюсь повернути в трьохденний термін.

Росписка

Мною отримано від завідувачки бібліотеки М.П. Тесленко у користування 2 підручника з креслення. Я поверну цей підручник у кінці навчального року.

Е) З оголошення:

- Продається коляска для дитини синього кольору. Заінтересованих звонити по телефону...
- Зніму в оренду квартиру вашого будинка.
- Продаю трьохкімнатну квартиру в центрі міста. Срочно.
- 6 грудня у приміщенні актового залу пройде виступ до дня Збройних сил. По завершенню бажуючі зможуть прийняти участь у конкурсах. Плануються розваги, ігри, шутки.
- В п'ятницю буде проведений бій по боксу із важкої категорії в цирку.
- За допомогою нового авторського метода у вас є можливість схуднути на протязі трьох місяців. Прийом проводиться лікарьом-психотерапевтом.
- Прозьба не вимагати у водія зупинитися у не дозволенних містах.
- Для розумних батьків та ваших дітей. Пошліть пройти курс навчання під час літніх канікулів дітей віком 5–11 кл. по комп'ютеру по сучасній методиці.
- Прокат книг поміняв свій адрес.
- Алкогольні напої не повинні продаватися особам до 18 років.
- Об'ява. Загубили кошильок. Прозьба вернути за винагороду.
- Запрошуються на роботу бугалтера з стажом роботи не менше трьох років.
- Перспективний у майбутньому молодий юнак шукає дружину для створення сім'ї. Прошу розведених не турбувати.

Завдання 7. Укажіть правильний варіант словосполучення: зібралися усі бажуючі – зібрались усі охочі; прикласти зусилля – докласти зусиль; працюють по багато років – працюють багато років; по заявках – відповідно до заявок; заходи по забезпеченню – заходи щодо (для) забезпечення; звернутися по питанню – звернутися з питанням; витяг з протоколу – виписка з протоколу; правильне рішення – вірне рішення; глава підручника – розділ підручника; заступник декана (як посада) – замісник декана (як посада); важке матеріальне становище – скрутне матеріальне становище – важке матеріальне положення; здавати іспит – складати іспит; переводити текст – перекладати текст; наводити приклад – приводити приклад; прийняти участь – взяти участь; працюю рятівником – працюю рятувальником; економічний показник – економічний покажчик; підбивати підсумки – підводити підсумки; особиста справа працівника (документ) – особова справа працівника (документ); заважати під час роботи – мішати під час роботи; об'єм виконаних робіт – обсяг виконаних робіт; вступив до інституту – поступив в інститут; виняток становлять такі випадки – виключення становлять такі випадки; добавочна вартість – додана вартість; поштовий переказ – поштовий перевод; в останній час – останнім часом; кожного тижня – щотижня; по суботам – щосуботи; працювати за сумісництвом – працювати по сумісництву; ведучий інженер – провідний інженер; по результатам сесії – за результатами сесії; по вказівці деканата – за вказівкою деканату; відпустка по хворобі – відпустка через хворобу; виборча ділянка № 1 – виборча ділянка № 1; внести до проекта протоколу – внести до проекту протоколу; по сімейним обставинам – за

сімейними обставинами; комісія по складанню резолюції – комісія для складання резолюції; охорона оточуючого середовища – охорона навколишнього середовища (довкілля) – охорона оточуючої середовища; бакалавр по електромеханіці – бакалавр з електромеханіки; великий по обсягу – великий за обсягом; об'єм завдань – обсяг завдань; по закінченні навчання – після закінчення навчання; по замовленню – на замовлення; ввести в склад ректорату – ввести до складу ректората – ввести до складу ректорату; звільнений по наказу директора – звільнений за наказом директора; у відповідності з наказом – відповідно наказу – відповідно з наказом – відповідно до наказу; на наступний день – наступного дня; прийняти до відома – взяти до відома; по власному бажанню – за власним бажанням; через невчасну виплату заробітної плати – із-за невчасної виплати заробітної плати; дійти висновку – прийти до висновку – зробити висновок; по ініціативі студентів – з ініціативи студентів; згідно до розпорядження – згідно розпорядженню – згідно з розпорядженням – згідно розпорядження; не дивлячись на несприятливі умови – незважаючи на несприятливі умови; оцінка по фізиці – відмітка по фізиці – оцінка з фізики – відмітка з фізики; виключати ток – вимикати струм; оголосити подяку – винести подяку – принести подяку; вищий учбовий заклад – вищий навчальний заклад; більше ніж половина працівників – більша половина працівників; в залежності від обставин – залежно від обставин; можна використати як зразок – можна використати в якості зразка; в значній мірі – значною мірою; інспектор по техніці безпеки – інспектор з техніки безпеки; сьогодні на повісті дня два важливі питання – сьогодні на повісті денній два важливі питання – сьогодні на порядку денному два важливі питання – сьогодні на порядку дня два важливі запитання; датуйте звіт першим жовтнем – датуйте звіт першим жовтня – датуйте звіт першим жовтням – датуйте звіт першого жовтня; засідання навчально-виховної комісії триватиме півтора години – засідання навчально-виховної комісії триватиме півтори години; протягом року факультатив відвідало понад 300 осіб – протягом року факультатив відвідали понад 300 осіб; призначити старостою групи БД-112 Бойченко Дмитра Сергійовича – призначити старостою групи БД-112 Бойченка Дмитра Сергійовича – призначити старостою групи БД-112 Бойченка Дмитра Сергійовича.

Завдання 8. У поданих текстах виправте мовностилістичні помилки. Випишіть слова, які належать до офіційно-ділового стилю.

1) З дальніх часів прийшли до нас різні види документів, з допомогою котрих ми впізнаємо історію своєї країни, її героїчне минуле, з'ясовуємо особливості побуту народу, правові форми та етнічні норми стосунків між суспільством і державою, відносин між окремими особами.

2) З листопада по грудень-місяць учнями мають написатися заяви про те, що вони хочуть прийняти участь в незалежному тестуванні знань. На день тестування треба зі собою мати запрошення і паспорт (або свідоцтво про народження і завірену деректором школи справку з печаткою і фотографією). На заповнення відповідей видають два бланка (А і Б). Тест продовжується 2 години 30 хвилин. Під час незалежного тестування згідно міністерських вимог в класі має бути не більше п'ятнадцяти учнів. Роботи Львівських школярів перевірятимуться харківськими вчителями.

Завдання 9. Виправте в поданих реченнях помилки, пов'язані з порушенням стилістичних норм.

Характеристика трасового покриття на Львівщині вже давно оцінена широким спектром епітетів. У іноземця, звичайно, очі помаленько сповзають на лоба. День пропав недарма. Музика була страшно приємна. Увагу людей треба відвернути, повести у вірному напрямку. В університеті я починав дорослішати за рахунок чужого досвіду. Я профіль у цій справі. У хід були задіяні усі спецзасоби. Бажая співачці вдачі, натхнення і віри у перемогу. Політична ситуація знову загострилась до такої степені, що буде впливати на все. Ця особа має репутацію найфотогігієнічнішої та найстервознішої моделі на світі. Одна третина студентів не відвідує пари з фізкультури. У економічному коледжі мною створена моя концепція навчання української мові. Для того, щоб навчити дітей англійському, треба використовувати сучасні нові методи, які будуть ефектні для учнів. Біля сто студентів показали глибокі знання з фахових дисциплін. Психолог ламає в студентів поняття про їх місто в житті. Місто не в змозі покращити наш життєвий фонд. Однією з проблем являється проблема змісту знань. Якщо ми візьмемо по рівням знань, то

побачимо, що вони різні. Банк “Ажіо” пропонує від п’ятьсот до шістьсот відсотків прибутку. Це викликало заперечення серед студентської молоді. Наведу кілька аспектів, які розглядали на семінарі.

Практичне заняття 2 Лексичні та фразеологічні норми

Збагачайте свою літературну мову
й не вживайте чужих ялових слів...
Хто легковажно вживає чужих ялових слів,
той сильно шкодить нормальному розвоєві
своєї літературної мови.

I. Огієнко

Лексичні норми регулюють правильність слововживання у властивих їм значеннях на сучасному етапі.

Серед лексичних помилок і недоліків найпоширеніші ті, що стосуються:

- 1) уживання слів у невластивому для контексту значенні: **заважати вчитися** (а не *мішати вчитися*), **ставитися до неї з повагою** (а не *відноситися до неї з повагою*);
- 2) уживання слів-паразитів, які засмічують особливо усне мовлення і заважають зрозуміти висловлену думку: *ну, значить, взагалі, от, так би мовити, знаєте, розумієте, також, так сказати, га, ага, як це, тобто*;
- 3) уживання ненормативних слів, жаргонізмів, які мають знижений, згрубілий колорит і перебувають поза літературною нормою: **говорити** (а не *гавкати*), **обманювати** (а не *брехати*), **продати** (а не *загнати*), **доносити** комусь (а не *капати*), **міліціонери** (а не *менти*);
- 4) уживання лайливих і вульгарних слів, недопустимих з погляду літературної норми та етикетних правил: *чорт візьми, холера ясна, паскудний, дурепа* та інші;
- 5) уживання росіянізмів: **праска** (а не *утюг*), **їдальня** (а не *столова*), **наступний** (а не *слідуючий*) та інші;
- 6) перенасичення тексту чужомовними запозиченнями, зловживання іншомовними словами, які в українській мові мають свої відповідники: **перевезення** (а не *транзит*), **товариство** (а не *корпорація*), **особливий** (а не *ексклюзивний*), **добірні сорти** (а не *елітні сорти*), **найкраща ціна** (а не *оптимальна ціна*), **відпочинок** (а не *вікенд*), **циркове видовище** (а не *циркове шоу*). М. Рильський казав, що без іншомовних слів у культурному мовленні не обійтись. Але варто вживати їх тільки тоді, коли вони справді доконче потрібні – і, безумовно, у властивому для них значенні;
- 7) уживання тавтології – невиправданого повторення однокорених слів або українського та чужомовного відповідників: **виконати роботу** (а не *зробити роботу*), **осінній день** (а не *осінній день осені*), **свято** (а не *святкове свято*), **аборигени** або **корінне населення** (а не *корінні аборигени*);
- 8) уживання зайвих слів (плеоназму, тобто багатослів’я): **кожна хвилинка дорога** (а не *кожна хвилинка часу дорога*), **будемо знайомитися** (а не *будемо вперше знайомитися*);
- 9) сплутування паронімів: **моя домашня адреса** (а не *мій домашній адрес*), **дружня група** (а не *дружня група*);
- 10) порушення фразеологічної точності: **мова про** (а не *мова йдеться*); **брати участь** (а не *приймати участь*); дослівний переклад іншомовних висловів, які в українській мові мають свої відповідники: **збожжеволіти** (а не *зійти з розуму*), незнання точного значення фразеологізму, його слововживання: **Це була лебедина пісня для цих підлітків-злочинців**.

Завдання 1. Знайдіть і виправте в наведених реченнях лексико-стилістичні порушення.

Сьогодні він повністю загубив силу. Сидячи в автобусі, в мене заболіла голова. У цьому творі автор висміює скупість, жадність до збагачення. Він був кріпацьким селянином. Учень вірно відповів на запитання вчителя. Сьогодні мова йдеться про відмінників нашої групи.

Завдання 2. Знайдіть і виправте помилки, що стосуються вживання слів у невласливому для контексту значенні.

Художник зображає рух двох коней, які біжать дорогою. І ти мрієш, що йдеш по небу, а навколо все біле. Восени оживають поля. Діти весь час бовваніли і весело сміялися. Музичність пісні лине по усіх усяодах і зачаровує людей.

Завдання 3. Придумайте і запишіть словосполучення з кожною омонімічною парою, беручи до уваги наголос у слові: атласний – атласний, людський – людський, потяг – потяг, вигода – вигода, вразити – вразити, шкода – шкода, відстояти – відстояти, лікарський – лікарський, обладнання – обладнання, господарський – господарський, орган – орган, гладкий – гладкий, милувати – милувати, нападати – нападати, об'єднання – об'єднання, заклад – заклад, кредит – кредит, мокрота – мокрота, натужитися – натужитися, попадати – попадати, приклад – приклад, проклятий – проклятий, розвідник – розвідник, сім'я – сім'я, сіяти – сіяти, торочити – торочити, характерний – характерний, хаос – хаос, пора – пора, дорога – дорога, замок – замок, копати – копати, плачу – плачу, білизна – білизна, захід – захід.

Завдання 4. Поясніть значення поданих слів: *сказ, другий, рожжа, неділя, баня, свита, чоловік, час, луна, займатися, заказати, закалятися, заставити, доказати, витікає, винести, чинне, адрес, дурно, гадати, жалко, блюдо, шар, смутно, настоювати, наглий, горіти, брак, пильний, красний.*

Завдання 5. Відредагуйте словосполучення і вкажіть, в якому значенні можна вживати виділені слова. Наприклад: *доказуємо теорему – доводимо теорему (доказуємо казку до кінця).*

Мішаємо вчитися, нагло поводяться, дурно почувалося, ваша фамілія Блажкевич, заказуємо автобус, заставляємо прочитати, смутно згадуємо, відказуємо у послугі, цілу неділю ходимо на роботу, поступаємо в університет, являємось студентами, переводити статтю, на протязі місяця, наказати за провину.

Завдання 6. Відредагуйте речення, уникаючи жаргонізмів у рекламних текстах.

Свіже, розливне “Львівське преміум” на халяву. Тільки для студентів пиво ставить Максим Терешко. На вас чекає купа приколів, несподіванок, музика нічних клубів Європи + найновіші хіти + ремікси, а вечірку музичного відриву для вас прокрутить DJ Feel! Мобільного настрою та люксового усім дня! Обміняй свою мобілку на крутішу!

Завдання 7. Відредагуйте словосполучення, уникаючи росіянізмів.

Біля тисячі сторінок, видне місце в літературі, даний документ, не дивлячись на погану погоду, положити на шкаф, тратити час даремно, шахматна доска, з цього витікає, надавати значення, слідує пара, виключати ток, протилежна сторона вулиці, листок бумаги, любиме заняття, кидатися у вічі, працювати круглодобово, мраморний підвіконник, надодати сестрі, небезпечні качелі, кататися на коньках, іменно в цей день.

Завдання 8. Подайте правильні українські відповідники зазначених кальок:

Грошовий перевод –

Другим разом –

Викинути мусор –

Напасти на слід –

На слідуєчий день –

Втратити свідомість –

Лишний білет –

Обезболюєче лікарство –

<i>Цікаве міроприємство –</i>	<i>Грузовик –</i>
<i>Співставляти факти –</i>	<i>Заключити угоду –</i>
<i>Згідно до планів –</i>	<i>Думки співпадають –</i>
<i>Погане самопочуття –</i>	<i>Жилі будинки –</i>
<i>Залізнодорожній технікум –</i>	<i>Визвати лікаря –</i>
<i>Здібний працювати –</i>	<i>Лишити стипендії –</i>
<i>Губити час –</i>	<i>По прямому призначенню –</i>

Завдання 9. виправте речення, усуваючи лексичні росіянізми.

Перелік призів: телевизор, холодильник, чайник, утюг та смакова приправа МІВІНА. Баня на березі озера. Яка різниця, що їда у вишуканих ресторанах коштує більше, ніж у звичайних столових? Придбайте сертифікат на подарки в мережі магазинів “ДЦ”. Весь вечір на манежі веселі клоуни. Горілка “Вдала” – вдалої рибалки. Курси вивчення та вдосконалення іноземних мов та підготовка до задачі іспитів. Метод, який застосовується в центрі, дає можливість попередити хворобу. А як на рахунок стрільби? Редакція просить прощення за допущені граматичні помилки, так як прагнучи найбільш оперативно донести інформацію, не має змоги забезпечити суцільну коректуру. Я питалась використовувати різні методи, щоб рішити цю задачу. О це ми вам зараз накалдуємо! Міцні знання показали слідувачі студенти. Були проведені наступні міроприємства. Пропозиції надсилайте на мій електронний адрес. Більша половина заправок зачинені. Наша задача полягає в тому, щоб не допустити збільшенню цін. Я готовий принести тобі свої вибачення. Баня – кімната для віддиху. Прохання стакан викидати в мусорник. Тут односторонній рух. Ми зараз приготуємо козацьку картошку. Препарат лічить любую травму.

Завдання 10. Доберіть самобутні українські відповідники до слів: бартер, хобі, дефект, континент, бінарний, коректива, стагнація, активний, візаві, одіозний, апелювати, фіксувати, анархія, домінувати, лімітувати, екстраординарний, конвенція, симптом, репродукувати, локальний, прерогатива, превалювати, координувати, легітимний, регламент, легалізація, преференція, імітація, імміграція, еміграція, адаптація, асиміляція.

Завдання 11. Відредагуйте словосполучення, уникаючи тавтології та плеоназму.

Руйнівний смерч, денний стаціонар, дві дилеми, послати геть, сатирична карикатура, вільна вакансія, мій власний погляд, пакети для пакування, саджати в саду саджанці, вперше знайомитися, 10 тисяч гривень грошей, в серпні місяці, довга тривала подорож, бачити сновидіння, адреса місця проживання, пам’ятні сувеніри, період часу, на сьогоднішній день, по 20 сторінку включно, єдиний екземпляр, широко поширений, сервісне обслуговування, обмежені ліміти, народнофольклорна практика, колишній екс-боксер.

Завдання 12. Відредагуйте речення, усунувши невинувдані повтори (тавтологію) та вживання зайвих слів (плеоназм).

Квіти вражали барвистістю веселкових барв. Я дружу і товаришую зі своїми друзями. У складі складного речення учні неправильно розставили розділові знаки. Нам усім потрібно краще працювати, щоб покращити наше життя. У читальному залі нашої бібліотеки читач завжди може прочитати цікавий матеріал. Письменник відтворив у своїх творах красу рідного краю. У поемі “Гайдамаки” Т. Шевченко зобразив повстання під назвою Коліївщина, у якому взяли участь найбільшій верстви сільської бідноти. У школі на посаду вчителя української мови та літератури була вільна вакансія. Промовець промовляв слова урочисто і зрозуміло. У своїй автобіографії я описав своє життя. На вулиці яскраво зазеленіла зелень. Герой твору є новим героєм в усій літературі. Кожний літературний персонаж має свої індивідуальні риси. Ми пам’ятаємо і не забуваємо ваші поради. Картина увійшла до ста великих картин світу. Це місто є одним із найзеленіших міст світу. Подарунок кожному покупцю при покупці більше, ніж на 500 грн. Ви отримаєте можливість отримати головний приз марафону –

автомобіль, інші призи – це сюрприз. Право вкладника забрати гроші з вкладу в будь-який час. У шкільні роки відвідувала шкільний гурток крою та шиття. Потрібно внести внесок у літературу. Замовляйте квитки вже зараз! Кожна хвилинка часу дорога. Хто мені скаже, які частини мови у нас є змінними? Про що це нам свідчить? Ми зараз знаходимося у стані судового процесу з цією фірмою.

Завдання 13. Поясніть значення паронімів, складіть із ними словосполучення: автоматний // автоматичний // автоматизований, адрес // адреса, адресат // адресант, афект // ефект, батьків // батьківський, виборчий // виборний, вигляд // вид, визначати // відзначати // зазначати, винахідливий // винахідницький, вирішення // рішення, висвітлювати // освітлювати, відношення // відносини, гамувати // тамувати, громадський // громадянський, група // трупа, дебатовати // дебютувати, дискваліфікація // дискваліфікація, досвідчений // освічений, дружний // дружній, заява // заявка, звичайний // звичний, книжковий // книжний, компанія // кампанія, леґіон // регіон, линутити // ринутити, людяний // людний, мимохіть // мимохідь, нагода // пригода, означення // визначення, односторонній // однобічний, орден // ордер, особистий // особовий // особливий, професійний // професіональний, регіон // район, роман // романс, руський // російський, стан // становище, стрес // струс, тактовність // тактичність, технічний // технологічний, усмішка // посмішка, уява // уявлення, факт // фактор, формувати // формулювати, хід // хода, ціна // цінність, чисельний // численний, штурм // штурм, шукати // ошукати.

Завдання 14. Відредагуйте речення, знайдіть випадки неправильного вживання паронімів.

Три дні понижена ціна! Потрібно економічно витратити кошти. У мене великий об'єм навчання. Зараз є багато шампунів, які збільшують обсяг волосся. Ця тема мала за об'ємом. Сьогодні на нашому факультеті обирали декана та його замісника. У нас технологічна перерва. Майбутнє за освіченими людьми. Спіймай свою вдачу за хвіст. Цей хлопець здібний заробляти гроші. Я завжди пугаю Івана із Сашком. Восени місто освічене електронними фонарями.

Завдання 15. Зробіть правильний вибір, підкресливши потрібне слово.

(Особовий, особистий) підпис. Перший (примірник, екземпляр) документа. Бланки (вміщують, містять) трафаретний текст. (В залежності, залежно) від виду документа. Реквізити (розташовані, розміщені) в певній послідовності. Термін (зберігання, збереження) документів. (Завірити, засвідчити) підписом. Текст (поділяється, розділяється, ділиться) на логічні частини. Документи (виконують, здійснюють) (офіційну, офіціальну) ділову функцію. Було (призначено, назначено) (прийомний, приймальний) день.

Завдання 16. Відредагуйте словосполучення: доказати теорему, потрапити в ціль, відмінити закон, калорійна їда, відволікати увагу, піти на рибалку, домашній адрес, ефектна поведінка, виключити світло, залічити рани, музикальне училище, сердечні хвороби, книжний магазин, нажати на гальма, учений степінь, ошукувати кімнату, мова йдеться про, загубити силу, знімати квартиру.

Завдання 17. У поданих реченнях знайдіть лексичні помилки і виправте їх.

На темній вулиці тьмяно блимали фонарі. Громадянське доручення потрібно виконати вчасно. На зборах директор об'явив подяку. По дорозі ми зустріли бувшого однокласника. У школі я поверхнево відносився до вивчення творчості Шевченка. Вірний розрахунок – вірний виграти! Сапфомил – це лікарство від продуктивного кашлю. Ну і ціни у “Алло”, ну і тобі повезло! Ми виконали великий об'єм роботи. Восенній об'єкт знаходиться під військовою охороною. У нас є вакансія взяти вас на роботу. Більша половина громадян віднеслася до цього питання позитивно. Найдорожчий подарок вартує понад 2 тисячі гривень. “Фокстрот” – одне задоволення. Отримати вакансію у престижній фірмі.

Завдання 18. Доберіть синоніми-фразеологізми до стійких словосполучень:

викинути коника, працювати не покладаючи рук, накивати п'ятами, бити байдики, стріляний горобець, одним ликом шити, ні в сих ні в тих, дати прочухана.

Завдання 19. Доберіть антоніми-фразеологізми до стійких словосполучень: *вбити собі в голову, не в тім'я битий, макітра розуму, хоч греблю гати, набитий гаманець, як у землю вкопаний, як корова язиком злизала, лізе як слимак, набрати в рот води, посипати попелом голову, як кіт заплакав.*

Завдання 20. Запишіть якнайбільше фразеологізмів із власними назвами людей, на зразок: *гарна пара – Остап і Варвара; на бідного Макара усі шишки летять; за царя Панька (Гороха); від Адама; в костюмі Єви; язиката Феська; кожна Ганна по-своєму гарна; кожний Івась має свій лас; на Миколи та й ніколи; ні сюди Микита, ні туди Микита.*

Завдання 21. Виправте лексико-стилістичні помилки.

Співпадають думки; чим далі; приходити до висновку; по добрій волі; заключатися в чомусь; круглий рік; говорити на українській мові; не в своїй таріліці; рости не по днях, а по годинах; важка сізіфова праця; мати роль; відігравати значення; обличчя до обличчя. Його вже могла виправить. Хлопчаки тікали, накивавши п'ятами. Йому прийшло в голову переглянути старі конспекти.

Завдання 22. Складіть текст на будь-яку тему з використанням фразеологізмів на зразок:

Перше побачення

Сьогодні я йшов на своє перше побачення, тож почував себе ні в сих ні в тих: у голові макітрилося, стояв ні живий ні мертвий.

А ось і вона: струнка, гарна – хоч з лиця воду пий, хоч ікону з неї малюй. Похололо в душі, боюся наламати дров, тільки-но відкривши рота. Завжди гострий на язик з дівчатами, сміливий, а тут – навпаки: червонію і мовчу, наче в рот води набрав... Ледве оговтався, несміливо простягнув квіти і запросив у кафе...

Як синій птах із казки на місто опускався вечір. Затаївши подих, я милувався своєю коханою і готовий був усе життя гуляти з нею під зорями.

Завдання 23. Вкажіть нормативні фразеологічні сполучення:

<i>а) за даних умов,</i>	<i>б) при даних умовах,</i>	<i>в) за цих обставин;</i>
<i>а) не дивлячись на обставини,</i>	<i>б) незважаючи на обставини;</i>	
<i>а) прийти до висновку,</i>	<i>б) дійти висновку;</i>	
<i>а) прийшов розводящий,</i>	<i>б) прийшов розвідний;</i>	
<i>а) згідно наказу,</i>	<i>б) згідно з наказом;</i>	
<i>а) докажи теорему,</i>	<i>б) доведи теорему;</i>	
<i>а) пояснююча записка,</i>	<i>б) пояснювальна записка;</i>	
<i>а) зложити свої повноваження,</i>	<i>б) скласти свої повноваження;</i>	
<i>а) впровадження в оборот,</i>	<i>б) впровадження в обіг;</i>	
<i>а) в остаточному рахунку,</i>	<i>б) у кінцевому підсумку.</i>	

Завдання 24. Установіть, яка з двох форм є правильною.

Відношення до нього – ставлення до нього; цікавий захід – цікаве міроприємство; вільна вакансія – вакансія; повістка дня – порядок денний; відчуття обов'язку – почуття обов'язку (чуття); грудна дитина – немовля; відміна закону – скасування закону; любя школа – будь-яка школа; бувший учень – колишній учень; відкрити очі – розплющити очі; перевернути сторінку – перегорнути сторінку; тратити час даремно – гаяти (марнувати) час; відноситися до когось – ставитися до когось; заставляти вчитися – змушувати (примушувати) вчитися; втратити свідомість – знепритомніти; з

цього витікає – з цього випливає; являється учнем – є учнем; мова йдеться – мова про; загубити силу – втратити силу (знесилитися); прийшло в голову – спало на думку; прийняти належні міри – вжити належних заходів; правильно відповідає учень – вірно відповідає учень; рахуйтеся з думкою людей – врахуйте думку людей (зважайте на думку людей); заплановано провести слідуєчі міроприємства – заплановано провести такі заходи; поступило в продаж – надійшло в продаж; підписка на газети – передплата на газети; співставити факти – зіставити (порівняти) факти; у заключення сказав – на закінчення (у підсумку, наприкінці) сказав; поговорити по душах – поговорити щиро (відверто); можемо навести слідуєчі приклади – можемо навести такі приклади; думки співпадають – думки збігаються; толковий учень – тямущий (розумний) учень; мені повезло – мені пощастило (поталанило).

Практичне заняття 3 Словотвірні та ономастичні норми

Чудова думка втрачає свою цінність,
коли вона погано висловлена.

Вольтер

Словотвірні норми – це правила утворення слів за словотвірними моделями з допомогою морфем (суфіксів, префіксів, постфіксів) та словотворчих засобів (основоскладання).

Найпоширеніші помилки на словотвірному рівні:

- 1) неправильне вживання префіксів: *належність* (а не *приналежність*); *виправдати* (а не *оправдати*), *призабуті* (а не *підзабуті*), *дозволити* (а не *позволити*), *зізнався* (а не *признався*), *звичка* (а не *привичка*), *розподіляти* (а не *розприділяти*), *перевірити* (а не *провірити*), *зіставляти* (а не *співставляти*), *схожий* (а не *похожий*), *перехожі* (а не *прохожі*);
- 2) ненормативне вживання суфіксів: *тиша* (а не *тишина*), *ліки* (а не *лікарство*), *перехрестя* (а не *перехресток*), *постачальник* (а не *поставщик*), *валютник* (а не *валютчик*), *кранівник* (а не *крановщик*), *паркування* (а не *парковка*), *татуювання* (а не *татуїровка*), *маркування* (а не *маркіровка*), *компостувати* (а не *компостирувати*), *виставковий* (а не *виставочний*), *закупівельний* (а не *закупочний*), *руйнівний* (а не *руйнуючий*), *панівний* (а не *пануючий*), *провокаційний* (а не *провокууючий*), *змоклий* (а не *змокший*);
- 3) використання суфіксальних моделей замість префіксально-суфіксальних: *завширишки* (а не *шириною*), *завдовжки* (а не *довжиною*), *влітку* (а не *літом*);
- 4) ненормативне вживання слів, утворених способом осново- і словоскладання: *садівник* (а не *садовод*), *клинуватий* (а не *клинподібний*), *цибулястий* (а не *цибулеподібний*), *довкілля* (а не *оточуюче середовище*), *численний* (а не *багаточисельний*, *багаточисленний*), *цілодобовий* (а не *круглодобовий*);
- 5) відхилення від норм українського словотворення під впливом відповідних російських слів: *шахи* (а не *шахмати*), *путівка* (а не *путьовка*), *напій* (а не *напиток*), *краса* (а не *красота*).

Найтипівіші порушення **ономастичної норми**:

- 1) уживання називного відмінка замість кличного у звертаннях: *Де ти, Олю?* (а не *Де ти, Оля?*). *Слухай, Богдане!* (а не *Слухай, Богдан!*);
- 2) використання російських імен та їх варіантів замість українських: *Івась* (а не *Ваня*), *Гриць* (а не *Гриша*), *Олекса* (а не *Льоха*).

Варто пам'ятати такі правила написання, творення та відмінювання власних назв:

а) чоловічі імена по батькові творяться від повної форми імені за допомогою суфікса *-ович* (а не *-евич*), а після голосних – *-йович* (а не *-євич*): *Іван – Іванович*, *Дмитро – Дмитрович*, *Василь – Васильович*, *Андрій – Андрійович*; жіночі імена по батькові творяться за допомогою суфікса *-івн/-івн* (а не *-овн* чи *-євн*): *Петро – Петрівна*, *Сергій – Сергіївна*;

б) у формі родового відмінка жіночі імена по батькові мають закінчення лише *-івн(и)*, *-ївн(и)*, у формі давального – *-івн(і)*, *-ївн(і)*, наприклад: Р.в. *Уляни Романівни* (а не *Уляни Романівної*), Д.в. *Софії Данилівні* (а не *Софії Данилівній*);

в) подвоєння приголосних у власних іменах людей – рідкісне явище, за винятком переважно сонорних: *Белла, Віолетта, Ганна, Геннадій, Елла, Емма, Жанна, Іванна, Ілля, Інна*;

г) жіночі прізвища, що закінчуються на *-й*, *-о*, *-ко*, *-енко*, *-ло*, $\emptyset$ (нуль звука) не змінюються: *Олена Лисенко, Олени Лисенко, Олені Лисенко, Олену Лисенко, Оленою Лисенко, в Олени Лисенко, Олено Лисенко; Марія Палій, Марії Палій, Марії Палій, Марію Палій, Марією Палій, у Марії Палій, Маріє Палій*.

Примітка. Чоловічі прізвища з кінцевими *-й*, *-о*, *-ко*, *-енко*, *-ло*, $\emptyset$ (нуль звука) змінюються: *Кирило Стеценко, Кирила Стеценка, Кирилові Стеценку, Кирила Стеценка, Кирилом Стеценком, у Кирила Стеценка, Кириле Стеценко; Петро Курило, Петра Курила, Петрові Курилу, Петра Курила, Петром Курилом, у Петра Курила, Петре Курило*;

г) у прізвищах на *-ів* (закритий склад) звук [і] має чергуватися у відкритому складі з [о] при твердій основі (від *Іванко: Іванків – Іванкова*) чи з [е] після м'яких та шиплячих приголосних (від *Кравець: Кравців – Кравцева*);

д) під час словозміни прізвищ необхідно дотримуватися властивих українській мові чергувань [г], [к], [х], [ґ] із [з], [ц], [с], [дз] (*Юрга – Юрзі, Чайка – Чайці, Забр'юха – Забр'юсі*); [і] з [о], [е] (*Сивокінь – Сивоконя, Кміть – Кметя*); [о], [е] з $\emptyset$ (нулем звука): *Вітер – Вітра, Кравець – Кравця*.

Завдання 1. З дужок доберіть потрібні префікси до дієслів у поданих реченнях.

Вказуємо назву організації, що (по-, при-, ви-, наді-) слала документ. Документ датують днем його (на-, від-, під-) писання або (за-, під-) твердження. Цей реквізит (в-, по-) казує на назву міста чи населеного пункту, де (по-, ви-, на-) дано документ. Під час підписання документів колегіальних органів (по-, за-, ви-) значають обов'язки осіб, що (на-, під-, від-, до-) писали документ. Кожний службовий документ, незалежно від (при-, на-, по-) значення й виду, має заголовок.

Завдання 2. Виправте помилки у словосполученнях, зважаючи на словотвірні норми: *компасирувати квиток, кольоровий вкладиш, дерев'яна полка, зелений огурчик, перша красавиця, зіграймо в шахмати, шкільна роздягалка, знакома манікюриша, грубезна палка, лекція усипляє, говорили шопотом, проїхали перехресток, яблучний напиток, довжиною 5 сантиметрів, втомлені кийвліани, подарки на свято, здивовані прохожі, дороге лікарство, смачне морожено, 300 грамів вівсяного печеня, дужий велікан, куриний фарш, обумовлювати ситуацію, послати листа, переодягтися у форму, біблейський персонаж, вимірюючий пристрій, слововживання у реченні, уплатити послуги, обвинувачення в суді, наші погляди співпадають, купляти в магазині, поїхати на рибалку.*

Завдання 3. Знайдіть у реченнях порушення словотвірних норм. Виправте помилки.

Делегація датського парламенту відвідала нашу країну. Потрібно було співставити факти. Поїзд, що рухався з високою швидкістю, зробив попереджувачий сигнал. Комп'ютери оснащенні запам'ятовувачими пристроями. Він чудовий оранжировщик. Зіпсувався вимірюючий прилад. Міліцейське відділення було неподалік. Неоправданість цих методів стала очевидною. Де ваш завідуючий? Університетові потрібен знаючий студент. З ладу вийшов гальмуючий пристрій. Для студентів нашої групи ця сесія була дуже виснажуюча. Між Росією та Грузією знову загострилися взаємовідносини. Митники вимагали від нас супроводжуючі документи. На екрані з'явився біжучий рядок. Серед постраждалих було двоє американців, один англічанин, троє громадян Нідерландів. Уряд звітував про випереджачі темпи економічного зростання. Президент примирився з урядом, чи надовго? Викладач заготовив для студентів картки, щоб вони змогли добре підготуватися до самостійної роботи.

Завдання 4. До поданих калькованих форм доберіть українські відповідники, особливу увагу зверніть на засоби словотвору.

Виконуючий обов'язки, багато мітингуючих, задоволені відпочиваючі, головуючий сесії, доповідаючий на конференції, керуючий справами, стимулюючий чинник, існуюча система, зростаючі ціни, пояснююча записка, вичікуюча тактика, освіжаючий напій, обмежуючий кредит, плаваючий буйок, підбадьорююче слово.

Завдання 5. До поданих словосполучень доберіть стислі форми на зразок: в подальшому – надалі; зі всіх сил – щосили; підбити підсумки – підсумувати.

<i>Оточуюче середовище –</i>	<i>Переважаюча більшість –</i>
<i>Падати в обморок –</i>	<i>Займатися торгівлею –</i>
<i>Легковажно ставитися –</i>	<i>Найкращим чином –</i>
<i>Не заслуговуючий на довіру –</i>	<i>Робити можливим –</i>
<i>Вести господарство –</i>	<i>У більшості випадків –</i>
<i>Впадати в дитинство –</i>	<i>Досягти взаєморозуміння –</i>
<i>В іншому місці –</i>	<i>Замість того –</i>
<i>Центр міста –</i>	<i>Простіше простого –</i>

Завдання 6. Виправте лексико-стилістичні та правописні помилки у власних назвах.

Пам'ятник Тараса Шевченко; Надіні погляди; майстер Фурда Михайло Теодозієвич; цікава доповідь Голубович Петра Михайловича; боксери брати Кличко; послідовники Чорновіла; Анін примірник; зустріч з Олексійом; мої найкращі друзі – Вася, Коля, Паша, Едік і Вова; вечір пам'яті Ігора Білозіра; Сергійвий телефон; Наталін конспект; передай Світлані Андріївній; розкажіть Генадію; Олександр Пономарьов виступив із сольним концертом; Оле, зайдіть до деканату; На дебатах дискутували Віктор Янукович з Віктором Ющенко; Петя з Льохою готувались до іспитів; Лена, Свєта і Маши – Наталкіні товаришки.

Завдання 7. Із поданими прізвищами складіть речення так, щоб вони стояли в жіночому й чоловічому роді в родовому та орудному відмінках: Біленко, Савенко, Микитюк, Тимошенко, Малько, Лєсюк, Гнатюк, Грещук, Винокур, Литвин, Яременко, Дацяк, Марчук, Стукало, Полохало, Тривого, Голембо.

Завдання 8. Від поданих імен утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові: Євген, Едуард, Олександр, Юрій, Віталій, Віктор, Василь, Ярослав, Дмитро, Олег, Павло, Геннадій, Георгій, Михайло, Леонід, Валентин, Іван, Микола, Ігор.

Практичне заняття 4

Орфографічні норми.

Орфоепічні та акцентологічні норми.

Засоби милозвучності української мови

Учися подобатися... вдалим вибором слів
і точною зміною голосу.

Той, хто вміє приємно говорити, прихилиє своїх слухачів,
і тому, коли прийде час спонукати їх до чогось
доброго чи відхилити від будь-чого злого,
він матиме на них більший вплив.

С. Пелліко

Орфографічні норми регулюють правильне відтворення слів на письмі. Серед найтипівіших помилок є ті, що стосуються:

- 1) написання м'якого знака, апострофа та слів із **-йо**: *няньчити* (а не *нянчити*), *уманський* (а не *уманский*), *В'ячеслав* (а не *Вячеслав*), *кон'юктивіт* (а не *коньюктивіт*), *мільйон* (а не *мілліон*), *шампін'йон* (а не *шампіньон*);
- 2) написання префіксів (пре-, при-, прі-; роз-, без-, з-, зі-, із-, с- тощо) і суфіксів (наприклад, подовження та подвоєння приголосних): *пречудесний* (а не *причудесний*), *розкричатися* (а не *роскричатися*), *схитрувати* (а не *зхитрувати*), *розкішшю* (а не *розкішю*), *почуттів* (а не *почутів*);
- 3) написання слів, у яких є чергування звуків, спрощення: *бряжчати* (а не *брязчати*), *проїжджати* (а не *проїзжати*), *паризький* (а не *парижський*), *проїзний* (а не *проїздний*), *серцевий* (а не *сердцевий*);
- 4) правопису власних назв: *Національний університет "Львівська політехніка"*, *День незалежності України, 8 Березня, Західна Україна, Парк культури, вул. Братів Рогатинців, вул. Академіка Лазаренка*;
- 5) правопису складних слів: *екс-міністр, по-львівському, фотоелементи, рік за роком, член-кореспондент, абихто, сама самотою, кінець кінцем, з усіх усюд, соціально активний, зроду-віку, уві сні, військово-морський, емоційно забарвлений, гала-концерт, у стократ*;
- 6) правопису слів іншомовного походження: *Скандинавія, претендент, Сицилія, Сирія, кондиціонер, асортимент, периферія, дисидент, тонна, піца, голландський, анотація, шосе, інновація, ідентифікація, бароко*.

Орфоепічні та акцентологічні норми стосуються правильної вимови звуків у словах, а також наголошування лексем відповідно до вимог української літературної мови. Найтипovішими орфоепічними помилками вважаємо:

- 1) акання (вимову ненаголошеного [а] замість [о]): *вада, карова, кааліція, галава, золота, міністр закардонних справ, патріотичні сили України, датримання угод*;
- 2) м'яку вимову приголосних перед [е]: *праблеми, телефон, теарема, древній, катлета*;
- 3) оглушення дзвінких звуків (як виняток, виправдано оглушуються приголосні в словах *ніг^хті, кіг^хті, лег^хко, вог^хко, дьог^хтю*): *гараш, дуп, гараст, шупка*;
- 4) вимову [ф] замість [в] у кінці складу і слова та на початку слова перед приголосним: *фчифся, робиф, кроф, мафка*;
- 5) м'яку вимову шиплячих перед [е], [о], [у], [и], [а] (напівпом'якшена вимова шиплячих можлива тільки перед [і]): *чєх, ч^вобіт, чюю, ч^вий, ч^вистий, чюдо, чяй*;
- 6) нечітку вимову звука [й] після апострофа і голосних: *п'ать, Україна*;
- 7) вимову африкат [дж], [дз] як [ж], [з]: *хожу, позвони, приїжжай, зеркало*;
- 8) м'яку вимову [р] у кінці складу та слова: *царь, тюрма, чотирьма, кобзарь, володарь, господарь, лікарь*.

Наголос визначає рівень мовної культури. Українська мова має притаманні їй наголосові моделі, і, нехтуючи ними, ми, хочемо цього чи ні, вдаємося до суржику. Отже, хоч наголос і вільний, та норми його стали:

- 1) особові форми дієслів теперішнього часу однини і множини часто мають наголос на кінцевому складі: *б'ємо, почнемо, кажу, несу, несемо, стаємо, захистимо*, але *пишемо, надішлемо, зайдемо, платимо*;
- 2) потрібно запам'ятати наголошення особових форм дієслова *бути*: *буду, будуть, будеш, будемо*, але *була, було, були*;
- 3) іменники, утворені від дієслів або інших іменників за допомогою префіксів, зберігають наголос на префіксі: *загадка, розв'язка, розмір, розгляд, пошук, задум, перевертень*, але *розгром, зачин, обман, розкол*;
- 4) віддієслівні іменники на **-ання** наголошуємо як і дієслова, від яких вони утворені: *зібрання*, бо *зібрати, читання*, бо *читати, писання*, бо *писати, повстання*, бо *повстати*, але

- вираження, зобов'язання. У двоскладових іменниках на -ання наголошуємо останній склад: звання, знання, прання. Пам'ятаймо про смислорозрізняльну функцію наголосу, не варто плутати слова: видання (про літературу) – видання (процес), обладнання (устаткування) – обладнання (процес);*
- 5) наголос багатьох іменників жіночого роду із суфіксом **-к(а)** у множині переходить на закінчення: *вказівка – вказівки, учителька – учительки, голка – голки, ластівка – ластівки, але сусідка – сусідки, родичка – родички, верхівка – верхівки;*
  - 6) у багатьох двоскладових та трискладових прикметниках наголос на останньому складі: *трудний, сипкий, скучний, текстовий, валовий, клопітний, перехідний, але шовковий, тигровий. У прислівниках, утворених від таких прикметників, наголос падає на перший склад: трудно, сипко, скучно;*
  - 7) числівник *один (одна, одне)* у формах непрямих відмінків має наголос на останньому складі: *одного, одному*. Наголос змінюється, коли з'являється прийменник: *на одному, один в одного*. Аналогічно із вказівними та присвійними займенниками: *цього, того, того, але до цього, від того, за того;*
  - 8) у словах іншомовного походження наголос падає:
    - на останній склад (**-метр**) у назвах мір: *дециметр, кілометр, сантиметр;*
    - на передостанній склад у назвах вимірювальних приладів: *барометр, манометр, спідометр, динамометр, але вольтметр, амперметр;*
    - з формою на **-лог** на останній склад: *діалог, каталог, полілог;*
    - з формою на **-кратія**: *автократія, бюрократія, аристократія;*
    - з формою на **-ист, -іст (-їст)** на останньому складі: *візажист, альтруїст, автомобіліст;*
  - 9) найбільше порушень щодо наголошування відбувається у словах, що під впливом російського наголосу звучать не за українською літературною нормою: *дрова, курятина, живопис, олень, решето, спина, сердити, злегка, новий, товстий, фартух, феномен, черговий, оптовий, квартал, піна* (не слід вимовляти *дрова, курятина, живопис, олень, решето, спина, сердити, злегка, новий, товстий, фартух, феномен, черговий, оптовий, квартал, піна*);
  - 10) пам'ятаймо про значну кількість слів із подвійним наголосом: *апостроф – апостроф, винагорода – винагорода, зачерствілий – зачерствілий*, причому наголос може мати ще й словорозрізняльну функцію: *вигода* (прибуток) – *вигода* (комфорт), *шкода* (даремно) – *шкода* (втрата), *атласний* (пов'язаний із картами) – *атласний* (– із тканиною), *пора* (щілина) – *пора* (час).

Основними законами милозвучності української мови є:

- 1) уникати збігу голосних: *вона йде, але він іде, вчиться в аспірантурі, в Одесі, ріки й озера;*
- 2) уникати важкого для вимови збігу приголосних: *у творчості, учора він повернувся, день у день, сидів у саду, зустрів учителя, запорізький, радісний, проїзний, сказав усе, лист із Бразилії, зі сходом сонця, увісні, піди мною;*
- 3) якщо доводиться вибирати між збігом голосних і приголосних, то усуваємо збіг голосних, наприклад: *вірю в справедливість, а вночі був дощ, батько й мати, радощі й печалі, дощ не йде, росте вглиб*. Проте допускається збіг голосних, якщо між ними є пауза: *а ти – іди додому*.

Відхилення від цих правил допускають лише в художній літературі, де це зумовлено вимогами ритму. Але й тут порушення милозвучності небажане;

- 4) після приголосних уживаємо частки **би, же**, після голосних **б, ж**: *зробив би – зробила б; як же – що ж;*

- 5) перед приголосними вживаємо форми дієслів із **-ся**, перед голосними – на **-сь**: *дивлюся на воду – дивлюсь у воду.*

Завдання 1. Вкажіть рядок, у якому всі слова написано згідно з правилами правопису:

- а) офіційно-діловий, індекс, розпорядження, документальність, реквізит, законодавство;
- б) комюніке, степендія, матеріально-фінансовий, візування, достовірність;
- в) домовленість, премірник, конструкція, організаційно-розпорядчий, нумерація, оформлений;
- г) рубрикація, класифікаційний, діловодство, положення, прізвище, по-батькові;
- г) затверджений, машинописний, спілкування, інтонація, універсетет, стандартизація.

Завдання 2. Утворіть і запишіть словосполучення: 1) Львів, університет; 2) Кременчук, автомобіль, завод; 3) Буг, лиман; 4) Кавказ, краєвид; 5) Франція, столиця; 6) Гадяч, церква; 7) Париж, музеї; 8) Санкт-Петербург, білі ночі; 9) Кривий Ріг, сталь; 10) Дрогобич, педуніверситет; 11) Карабах, сутичка; 12) казах, традиції; 13) Калуш, район; 14) товариш, матч; 15) Дамаск, сталь; 16) Прага, торт; 17) Гаага, суд; 18) Рига, вулиця; 19) Мекка, святині; 20) Черемош, води; 21) Ірак, миротворці; 22) латиш, студенти.

Завдання 3. Запишіть слова правильно: електро/силовий, св...ято, різ...ба, тепло/обмінний, як/таки, не/по/людськи, тим/то, неначеб/то віце/президентський, соціал/демократичний, сам/один, загально/освітній, право/бережний, воле/любний, дерево/обробний, автомобіле/будівний, вантажно/розвантажувальний, контрольно/вимірювальний, важко/розчинний, легко/перероблювальний, загально/промисловий, абсолютно/сухий, діаметрально/протилежний, гр...юкати, мере...тіти, гіл...яч...я, різко/окреслений, суспільно/необхідний, десяти/річний, вісімдесяти/поверховий, науково/технічний, пів/міста, радіо/технічний, всесвітньо/історичний, історико/культурний, возніс...я, ст...пендія, ялин...ці, механіко/автомобільний, Він...ич...ина, військово/морський, чотир...ма, військово/полонений, військово/зобов'язаний, кисло/солодкий, рожево/білий, жовто/гарячий, південно/східний, 10/поверховий, пів/Києва, Луган...щина, т...мяно, старий/пр...старий, д...канат, осві...чений, карма...ький, розлож...стий, від/далік, благословен...ий, з Гал...ю, дал...на, А(а)кадемія наук України.

Завдання 4. Виправте у тексті слова, в яких порушено орфоепічні норми.

Вірте в Україну

Ми абрали незалежність, ба є нацьядками пакалінь, які віками мріяли про Українську державу, здобували волю сваім потам і кровью. Ми с вами вже зрабили незваротній крок да демакратії.

Наша культура змусить світ пабачити нашу непавторність. Ми зробимо фсе, щоб на повну силу запрацюваф інтилект нашої нації.

Над нами завжди сятеме національний синьо-жовтий прапар, над нами мілліонами галасів завжди звенітима Гімн України. Вірте в Україну, любіть Україну, служіть Україні!

Завдання 5. Поставте наголос у поданих словах: а) або, алкоголь, алкоголічка, анафема, анонім, аргумент, бакалія, бородавка, борошно, ваги, вантажівка, величина, веретено, вертихвістка, весло, вигнанець, визнання, випадок, відомості, вірші, вітчим, водопровід, вчення, газопровід, городина, горошина, граблі, громадянин, гуртожиток, данина, дециметр, діалог, дочка, дощечка, дрова, дужки, Євангеліє, жалюзі, живопис, життєпис, забавка, завдання, загадка, запитання, заробіток, зародок, заслання, застібка, зібрання, ім'я, каталог, каучук, квартал, кілометр, киянин, козаки, колесо, кольори, копійки, крапки, кропива, курятина, кухарство, лапки, Лемківщина, листопад, літопис, ложки, локишина, марнота, машинопис, мережа, міліметр, монах, монахиня, напій, ненависник, ненависть, низина, ніздря, новина, обіцянка, обмін, оглядач, ознака, олень,

параліч, партер, перевертень, перекис, перепис, перепустка, пересуд, писання, пиха, пізнання, повстання, подруга, подушка, позначка, показник, помилка, послуга, прабатьківщина, пеня, піна, праліс, предмет, призов, приязнь, приятель, псевдонім, пуповина, п'яниця, ремінь, решето, різновид, розбрат, розгадка, рукопис, русло, садовина, санки, свердло, середина, сирота, сироти, сиріт, слов'янин, спина, спідниця, судно, термометр, течія, феномен, флюорографія, хутро, царина, цемент, центнер, циган, циганка, цукрометр, чайник, читання, чорнозем, чорнослив, шофер, щипці; б) батьківський, безстроковий, бочковий, брудний, валовий, виразний, вичерпний, гетьманський, громадський, добовий, контрактовий, корисний, кухарський, легкий, липкий, лицевий, лицьовий, мозолистий, ненависний, новий, нудний, об'їзний, пекарський, порядковий, привчений, ринковий, рукописний, ситний, скучний, текстовий, тісний, товстий, фаховий, фарфоровий, хутровий, цегляний, цифровий, черговий, шовковий, ярмарковий, ясний; в) беремо, була, було, везти, вести, висіти, вжалити, взяла, відстояти, впадемо, вскочити, закінчити, ідемо, кидати, лємо, люблю, напишу, ненавидіти, нести, округлити, пасти, пишу, підводити, повземо, посидіти, постояти, прослизнути, роблю, сердити, спустошити, стерпіти, черпати; г) байдуже, босоніж, впоперек, глибоко, дешево, допізна, завжди, задарма, корисно, на ніч, напоказ, ніколи (присл.), разом, спереду, уперек; г) того, до того, моя, котрий; д) одинадцять, чотирнадцять, одного.

Завдання 6. Виберіть слова, в яких наголос може виконувати смислорозрізнавальну функцію. Назвіть можливі значення таких слів: *алфавіт, атласний, байдуже, весняний, відстояти, вигода, вразити, гладкий, господарський, договір, завжди, заклад, дорога, кредит, лікарський, людський, милувати, мокрота, нападати, натужитися, об'єднання, обладнання, орган, помилка, попадати, пора, потяг, приклад, проклятий, простий, розвідник, сім'я, сіяти, торочити, хаос, характерний, шкода, ясний.*

Завдання 7. Виправте, якщо потрібно, наголос у поданих словах: *вимова, значуща частина, порядковий, перехід, разом, діалог, відомості про..., дужки (мн.), помилки (мн.), вірші, роки, захворіти, зручний, каталог, заголовок, заняття, зручний, книжки (мн.), їм'я, у гостях, разом з дітьми, чотирнадцятий, український, одинадцять, чотирнадцять, старий, новий, маркетинг, кредитор.*

Завдання 8. Виправте помилки у словосполученнях і реченнях, зважаючи на правила милозвучності української мови та культуру мовлення.

Прийшов в вівторок; є і інші твори; у учителя; лікар в спеціалізованій поліклініці; взяти трактор в користування; одержати у класі; пішов в перший клас; доповідь в першому корпусі; у зв'язку з затриманням злочинця; твори потрапляють в руки людей; Інститут будівництва і інженерії довкілля; секція із важкої атлетики; спеціаліст з страхування; виграти у лотерею. Я працював в відділі реклами. Я навчаюся у НУ "Львівська політехніка". Доручаю користуватись легковим автомобілем. Брала участь у обласній олімпіаді. В приміщенні актового залу відбудеться вечір... Зобов'язуюсь повернути усю суму до 2008 року; в справному стані. За час навчання в школі виступав в районних змаганнях по волейболу. За весь час, що я займався спортом, в мене є багато досягнень. Видавництво уже існує кілька років. Учні 10–11 класів навчаються в Академії щосуботи з одночасним навчанням в школі. Проводиться набір в групу аеробіки. Ламінарія – справжня скарбниця вітамінів, а за вмістом йоду їй взагалі немає рівних серед всього живого. В збереженні природи – спасіння людства. Навчання в школі закінчив в 2007 році.

Практичне заняття 5 Морфологічні норми (іменник)

Якщо у людини інтелект спить,
то у неї бідний словник,
штамповані стереотипні фрази,
убога уява й примітивне мислення.

А. Коваль

Морфологічні норми вживання іменника охоплюють правила утворення та функціонування його граматичних форм. Типовими порушеннями нормативності вживання іменникових форм є:

- 1) недотримання граматичного роду іменників: *вчений ступінь* (а не *вчена*), *прозорий тюль* (а не *прозора*), *свій день народження* (а не *своє*);
- 2) неправильне вживання числа іменників: *зелене гілля* (а не *зелені*), *слизьке каміння* (а не *слизькі*), *медичне приладдя* (а не *медичні*);
- 3) неправильне утворення відмінкових форм іменників: *приїхали з Кривого Рогу* (а не *Кривого Рога*), *виїхали до Нідерландів* (а не *Нідерланд*), *їхали до центру міста* (а не *центра*), *смачною кашею* (а не *кашиою*), *професори кафедри* (а не *професора*), *досвідчені інструктори* (а не *інструктора*), *без статей у газеті* (а не *статтів*), *не маю грошей* (а не *грошів*).

Завдання 1. Утворіть словосполучення: (*неблизький*) *путь*, (*дорогий*) *салям*, (*набридливий*) *цеце*, (*далекий*) *Сибір*, (*білий*) *накип*, (*п'ятий*) *авеню*, (*смачний*) *кольрабі*, (*породистий*) *собака*, (*Чорнобильський*) *АЕС*, (*жовтий*) *таксі*, (*маленький*) *какаду*, (*повноводний*) *Міссісіпі*, (*якісний*) *шампунь*, (*зубний*) *біль*, (*високий*) *ступінь*, (*смачний*) *івасі*, (*молодий*) *шимпанзе*, (*співучий*) *колібри*, (*смачний*) *рагу*, (*іграшковий*) *поні*, (*фіолетовий*) *туш*, (*глибокий*) *Онтаріо*, (*підтверджений*) *алібі*, (*багатий*) *Монако*, (*чорний*) *вуаль*, (*смугастиий*) *тюль*, (*хронічний*) *нежить*, (*другий*) *ступінь*, (*смачний*) *путасу*, (*молодий*) *какаду*, (*шановний*) *маестро*, (*зелений*) *ківі*, (*великий*) *фальш*, (*широкий*) *Дніпро*, (*непідтверджений*) *пароль*, (*надзвичайний*) *розкіш*, (*демократичний*) *Замбезі*, (*рожевий*) *фламінго*, (*надзвичайний*) *соло*, (*смачний*) *манго*, (*тропічноамериканський*) *боа*, (*високий*) *насип*, (*молодий*) *кюре*, (*дієвий*) *МВС*, (*великий*) *розпач*, (*шкіряний*) *портмоне*, (*жовтий*) *гуаш*, (*білий*) *рояль*, (*сильний*) *мігрень*, (*смачний*) *сулугуні*, (*раптовий*) *торнадо*, (*відповідальний*) *СБУ*, (*теплий*) *Сочі*, (*курячий*) *філе*, (*трамвайний*) *депо*, (*повторний*) *ретуш*, (*зручний*) *купе*, (*промисловий*) *Чикаго*, (*зелений*) *Тбілісі*, (*безмежний*) *жаль*, (*шовковий*) *жабо*, (*важкий*) *бандероль*, (*широкий*) *степ*, (*відремонтований*) *фойє*, (*дорогий*) *пенсне*, (*руйнівний*) *цунамі*, (*довгошерстий*) *чау-чау*, (*плетений*) *шаль*, (*мій*) *ампула*, (*відомий*) *Данте*, (*надзвичайний*) *панно*, (*вечірній*) *Сочі*, (*різнобарвний*) *папуга*, (*свіжий*) *пергідроль*, (*нічний*) *порт'є*, (*десятковий*) *дріб*, (*шоколадний*) *драже*, (*нічний*) *Токіо*, (*концертний*) *рояль*, (*глибокий*) *Міссурі*, (*далекий*) *Перу*, (*промисловий*) *Кутаїсі*, (*високий*) *Ай-Петрі*, (*відомий*) *кутюр'є*, (*великий*) *мозоль*, (*добрий*) *резюме*, (*львівський*) *маестро*, (*дресирований*) *кенгуру*, (*непрочитаний*) *рукопис*, (*гіркий*) *полин*, (*смачний*) *ескімо*, (*білий*) *емаль*, (*солодкий*) *карамель*, (*нестерпний*) *коклюш*, (*європейський*) *магістраль*, (*молодий*) *денді*, (*сірий*) *букле*, (*досвідчений*) *аташе*, (*цирий*) *жаль*, (*скіфський*) *пектораль*, (*високий*) *трюмо*, (*ранковий*) *Осло*, (*новий*) *АТС*, (*львівський*) *ПТУ*.

Завдання 2. Узгодьте аббревіатури з дієсловами в минулому часі: *ЮНЕСКО* (*затвердити*), *США* (*погодитись*), *НАТО* (*заявити*), *мін'юст* (*оголосити*), *ДЕК* (*визначити*), *ООН* (*виступити*), *ЄС* (*відмовитись*), *НБУ* (*відмовити*), *СБУ* (*забезпечити*), *ТСН* (*святкувати*), *ЧАЕС* (*відновити*), *УПА* (*проголосити*), *СОТ* (*співпрацювати*), *ОБСЄ* (*залучити*), *МВФ* (*надати*), *МНС* (*повідомити*), *МЗС* (*залучити*), *ДАІ* (*дозволити*), *ЗМІ* (*висвітлити*), *УТН* (*повідомити*).

Завдання 3. Виправте помилки в категорії числа.

У кіоску продають сувеніри з символіками чемпіонату. Виставка-ярмарок вражає асортиментами продукції. Просимо вказати вартість упакувань і транспортувань. Багато гіл'

було зрубано. Канцелярські приладдя надійшли на склад. По всьому пляжу розкидані тверді каміння. У цього дерева міцні коріння. Запахні зілля охайно розкладено на столі. Саме тоді він отримав децю з вицезгаданої мебелі як сюрприз від працівників. Увесь дріт і пиломатеріал знаходиться на базі. Вам будь-яку шпалеру показати? Моя улюблена страва – рибна консерва. Люди йшли на похорони, щоб віддати останню шану своєму землякові.

Завдання 4. Виправте, де потрібно, помилки: сонячні проміння, високі бадилля, старовинна мебел, довгий макарон, фіолетові чорнила, письмові приладдя, золоті колосся, гарячий кофе, злий собака, наукова ступінь, сильна головна біль, десять гривнів, сонячні Сочі, молоді директора, пам'ятник Шевченка, красиве шимпанзе, журі присудив. Міссісіпі вийшло з берегів. НРУ ухвалило нову програму. Вітальну адресу з нагоди 50-ліття директор вручив начальникові другого цеху Корнієнко Василю Петровичу.

Завдання 5. Складіть словосполучення із поданими словами, зважаючи на відмінності значень, що їх виражає закінчення родового відмінка: рахунка – рахунку; органа – органу; центра – центру; елемента – елементу; терміна – терміну; апарата – апарату; оригінала – оригіналу; папера – паперу, пояса – поясу, каменю – каменя, малюнка – малюнку, інструменту – інструмента, листопада – листопаду.

Завдання 6. Вкажіть рядок, у якому правильно подано всі іменники чоловічого роду в родовому відмінку однини:

- а) індексу, формуляру, тексту, грифу, терміну;
- б) документа, бланка, елемента, факса, заголовка;
- в) шифру, підпису, коду, абзацу, реквізиту;
- г) гербу, підрозділу, оригіналу, способу, телеграфу;
- г) виду, диплома, дублікату, витягу, протоколу.

Завдання 7. Замініть сполучення прикметника з іменником на поєднання іменника з іменником на зразок: Кримські гори – гори Криму.

Університетські приміщення, вокзальна каса, кавказькі звичаї, криворізькі студенти, кам'яний пам'ятник, модерністський вияв, листопадові дні, римська історія, китайські спортсмени, відмінкове закінчення, паризькі вулиці, гаражні ворота, гамбурзький суд, бананова шкірка, народні пісні, Санкт-Петербурзькі науковці, нью-йоркська біржа, троллейбусна лінія, піщана гора, киснева нестача, дощові краплі, сирний шматок, кленовий листок, моторні деталі, газопровідне пошкодження, телефонний номер, берегова смуга.

Завдання 8. Виправте неправильно використані форми родового відмінка однини в іменниках чоловічого роду другої відміни.

Оголошення, виділені рамкою або розміром шрифту, – 4 грн. Фотосалон відкриють поблизу магазину “Канцтовари”. Товари для офіса та школи. Шумоізоляція салону автомобіля. Прикладаючи віброфон до попереку впродовж 15–20 хвилин, ви можете зняти фізичну втому м'язів, покращити діяльність внутрішніх органів. Яблучного соку у продажу немає. Прийом товару. Випічка із заводу № 5.

Завдання 9. Виправте неправильні форми множини іменників.

Широкий вибір шторів, тюлей, великий асортимент фурнітури та аксесуарів. Надійшли у продаж лопати, вили, граблі. На будівництво потрібні штукатури, мулярі, столярі. Влада ліквідує незаконні поселення кримських татарів. Іноді причиною пошкодження електричної мережі є щурі. Він з'явився як Гриць із коноплів. Кожна сітка апельсин важить 3 кг. Після

завершення своїх гастролів у Києві артисти взяли тижневу відпустку.

Завдання 10. Запишіть іменники в називному відмінку множини: *друг, болгарин, киянин, грузин, вірменин, хазяїн, вус, дно, рукав, вухо, око, якір, пращур.*

Завдання 11. Утворіть форми родового відмінка множини іменників: *баба, фарба, староста* (на весіллі і групи), *легеня, сосна, війна, хвороба, долоня, колода, борода, голова, низка, корова, дорога, береза, іскра, стаття, львів'янин, слов'янин, молдаванин, циган, русин, грузин, солдат, грам, чобіт, вольт, серце, поле, плече, обличчя, тонна, панна, ікло, коляда, паралель, подорож, тінь, канікули, заповідь, теща, зустріч, галичанин.*

Завдання 12. Запишіть іменники в родовому та орудному відмінках однини і в називному відмінку множини: *муляр, футляр, ювіляр, столяр, базар, табір, каменяр, школяр, бляхар, цвинтар, кухар, лицар, цар, звір, біль* (відчуття), *шампунь, перекис, тюль, дріб, ступінь, степінь, якір, Ігор, путь, вуаль, міль, коментар, розкіш, продаж, рояль, обличчя, оратор, маляр, сухар, архітектор, пекар, скляр, ліхтар, ювіляр, бар'єр, яр, харків'янин.*

Завдання 13. Виберіть правильну форму кличного відмінка іменників, вжитих у діловому листуванні: *Шановний пане Міністр – шановний пан Міністре; пане Посол – пане Посоле; пані Прем'єр-міністр – пані Прем'єре-міністр; Ваше Високосте – Ваша Високосте; Ваша святосте – Ваше святосте; Всечесніший Отче – Всечесніший Отцю; пане лікарю – пане лікаре; Високодостойносте пане Президенте – Високодостойність пане Президенте; шановний добродіє – шановний добродію; дорогий читач – дорогий читачу; вельмишановний пан прокуроре – вельмишановний пане прокуроре; шановний пане суддя – шановний пан суддя; дорога Олю – дорога Оле; шановний Ігорю Петровиче – шановний Ігорю Петровичу.*

Завдання 14. Складіть діалог, уживаючи подані іменники в кличному відмінку: *друг, Василь, панна, Леся, Олег, бабуся, читач, хлопець, сторож.*

Завдання 15. Відредагуйте речення і словосполучення, звертаючи увагу на порушення лексико-стилістичних та морфологічних норм.

Ця студентка являється студенткою нашого університета. Більша половина випускників нашого інститута поїхала цього року на роботу за кордон. У цьому магазині широкий вибір штор, а тюлі гарної немає. У магазині “Канцелярські приладдя” є товари для офіса та школи. Молода викладач Оксана Сергіївна Павлюк здала усі кандидатські іспити. Студент зацікавився різницею між математичною степенню і науковою ступінню. Я люблю ходити по вечірнім вулицям Львова. У крамниці вже немає осінніх чоботів. Метер тюлі коштує п'ятдесят гривнів. Користуватися цим ножом для нарізання салямів – просто чудово. На сьогодні однією з найбільш запотребованих є професія електроваричка.

Практичне заняття 6 Морфологічні норми

(прикметник, займенник)

Найкраща і найголовніша ознака індивідуальності народу – це його мова.

А. Шумило

Морфологічні норми вживання прикметника та займенника охоплюють правила утворення та поєднання їхніх граматичних форм. Найтиповіші порушення трапляються в:

- 1) утворенні присвійних прикметників: *Галин* (а не *Галін*), *Настин* (а не *Настін*), *Наталчин* (а не *Наталкін*), *свекрушин* (а не *свекрухін*), *подружчин* (а не *подружкін*);
- 2) утворенні ступенів порівняння прикметників: *найбільш зручні* або *найзручніші* місця (а не *найбільш зручніші*), *більш талановиті* або *талановитіші* студенти (а не *більш талановитіші*);
- 3) використанні невластивого для української мови вживання слова *самий* на означення найвищого ступеня порівняння прикметників: *найкращі студенти* (а не *самі кращі*), *найулюбленіші програми* (а не *самі улюблені*);
- 4) поєднанні вищого ступеня порівняння прикметників у словосполучення без прийменників чи сполучників (вищий ступінь порівняння прикметників звичайно вимагає після себе прийменників **від, за, над, проти** з відповідними відмінками або сполучників **як, ніж**. Форми родового відмінка без прийменника – калька з російської мови): *думка швидша, ніж вітер* (а не *думка швидша вітру*), *воля дорожча за життя* (а не *воля дорожча життя*), *грушка солодша від яблука* (а не *грушка солодша яблука*), *вона старша від (за) мене, ніж я* (а не *вона старша мене*), *краще над (за, ніж) усе, краще від усього* (а не *краще всього*);
- 5) помилковому використанні форми вищого ступеня в значенні найвищого: *зібralися найкращі студенти групи* (а не *кращі*), *найвища міра покарання* (а не *вища*), *найвища якість* (а не *вища*), *відзначимо найголовніші здобутки та надбання* (а не *головніші*), *проаналізуємо найдостойніші шляхи вирішення проблеми* (а не *достойніші*).

Примітка. Форми ступенів порівняння в конструкціях на зразок: *вищий сорт, вища освіта, старший викладач, молодший науковий співробітник, вищий навчальний заклад, молодші класи, старша школа* втрачають у своєму значенні порівнювальну ознаку;

- 6) узгодженні прикметника з іменником на позначення певних професій, посад і звань жінок (правильно – в чоловічому роді): *старший викладач* (а не *старша викладачка*), *новий професор* (а не *нова професорка*), *провідний інженер* (а не *провідна інженер*), *винахідливий капітан* (а не *винахідлива капітанша*), *розважливий директор* (а не *розважлива директриса*), *недосвідчений продавець* (а не *недосвідчена продавщиця*), *висококваліфікований гример* (а не *висококваліфікована гримерка*);
- 7) утворенні форми прикметника (у ролі означень), що вживається у сполуках із числівниками **2, 3, 4** (правильно – називний відмінок множини із закінченням **-і** (а не **-их**). Це ж стосується і прикметника *останній* перед числівником **5** і більше: *три щасливі роки* (а не *щасливих*), *чотири важливі питання* (а не *важливих*), *два нестандартні виробу* (а не *нестандартних*), *три великі групи* (а не *великих*), *за останні вісімдесят років* (а не *за останніх*). Але: *за вісімдесят останніх років*;
- 8) утворенні відмінкових форм займенників: *на твоєму боці* (а не *твойому*), *на своєму подвір'ї* (а не *свойому*).

Завдання 1. Утворіть присвійні прикметники від іменників: *Тетяна, Микола, подруга, подружка, козачка, тітка, донька, дочка, Петро, Ольга, Олька, Оля, Сергій, Надія, Надя, Юлія, Юля, Параска, Мелашка, Соломія, батько, столяр, Андрій, птах, орел, миша, крокодил, вовк, собака, зозуля, білка, заєць, кінь, сорока, сусід*.

Завдання 2. Утворіть присвійні прикметники від поданих іменників, поєднавши з іменниками усіх родів (наприклад, *Юрків автомобіль, Юркова ручка, Юркове пальто*): *Юрій, Віталій, Богдан, Василь, столяр, директор, Ігор, лікар, сторож*.

Завдання 3. Утворіть усі можливі форми ступенів порівняння прикметників: *молодий, короткий, глибокий, високий, низький, дорогий, добрий, зручний, великий, поганий, багатий, старий, близький, важкий*.

Завдання 4. Утворіть словосполучення так, щоб поданий прикметник був виражений у більшій мірі на зразок: *активний студент – активніший, більш активний, найактивніший, найбільш активний*.

Тонкий дріт, грубий лист, простий спосіб, виразний образ, глибоке розуміння, детальний опис, старий чоловік.

Завдання 5. Виправте помилки, пов'язані з неправильним уживанням ступенів порівняння прикметників.

Найбугалтерська газета. Siesta – найхрумкіший смак. Самий необхідний засіб для вашої аптечки. Додавання натурального меду з різних степових трав до класичної рецептури самої титулованої української горілки надає “Союз-Віктан Медовій” особливу м'якість. Самий сильнодіючий болезаспокійливий засіб. АЖУР – вода з артезіанського джерела самого екологічно-чистого району Львівської області. З кожним роком ці посібники є більш ефективніші. Це питання близькіше для мене.

Завдання 6. Запишіть у дві колонки нормативні і ненормативні форми ступенів порівняння: *найекономічніший, якнайважчий, більш навчальний, більш рішучий, найбільш доцільніший, ультрасучасніший, найбільш найдосконаліший, овальніший, дотепніший, найефективніший, сріблястіший, доречніший, менш оптимальний, найздоровенніший, найбільш вдаліший, надчутливіший, глухіший, найменш продуктивний, зрозуміліший, найпривабливіший, менш зрозумілий, нижчий, самий високий, найкращий, найбільш практичний, коротший, більш відомий, ледь теплий, самий менший, ліпший, могутніший, височезніший, кисліший, надчутливіший, допитливіший, більш освічений, менш зрозуміліший, нездоланніший, найдобріший, якнайбільший, найсмачніший, розумніший, самий добрий, німіший, надзвичайний, якнайсвітліший, солодший, найсумніший, щонайгарніша, менш складний, наймиліший, найбільш толерантний, щонайтепліший, менш зрозуміліший, найромантичніший, найбільш щасливий, якнаймолодший, самий відомий, більш здібний, старший, тонший, коричневіший, найдобріший, більш зручний, якнайвиразніший, самий розумний, грубіший, найактивніший, найширший, якнайсолодший, архіважливіший, бежевіший, смачніший, ніжніший, більш низький, менш відвертий, найкмітливіший, самий дорогий, найулюбленіший, більш старший, білосніжніший, найбільш толерантніший, найсамекращий, самий найдорожчий*.

Завдання 7. Виправте неправильно утворені словосполучення з різними формами прикметників: *самий розумний мандрівник, самий улюблений процес, більш відвертіші слова, менш зрозуміліші поняття, найбільш вдаліший експеримент, найменш перспективніший науковець, вища міра покарання, краці кадри фірми, краці результати пошуку, брат молодше мене, старша моєї мами, практика корисніша навчання, прибуток більший затрат, мигдаль дорожчий арахісу, вищий дерева, літо краще зими, калина нижча явора, слова солодші меду, обличчя біліше молока*.

Завдання 8. Відредагуйте речення відповідно до норм побутового мовлення.

У цирку найбільш цікавим був виступ акробатів. На мою думку, найбільш добре відпочивати у Карпатах. Найбільш солодкі є дині “Амал”. Найбільш низький рейтинг у студентів, котрі хворіли. Я найбільш швидко добираюся на першу пару. Моєю найбільш улюбленою книжкою є “Тигрлови” І. Багряного.

Завдання 9. Утворіть форми орудного відмінка однини: *найбільша площа, широка межа, гаряча вдача, найскладніша задача, висока вежа, дорогий плащ, нестерпний біль, дорога пектораль, цінна бандероль.*

Завдання 10. Поєднайте прикметники *дружний* і *дружній* із поданими іменниками: *колектив, рука, сім'я, візит, галас, погляд, сміх, спів, допомога, зустріч, листування, праця.*

Завдання 11. Вставте пропущені букви в прикметниках.

Зал вибухнув дружн...ми оплесками. Передайте мій дружн... привіт усім товаришам. Долинав дружн... гучний спів. Від дружн... сміху бряжчали вікна. Наша група була дружн.... Таких дружн...х взаємин досі не було. Дружн... зусиллями ми здолали всі перешкоди.

Завдання 12. Перебудуйте словосполучення, утворивши прикметники, на зразок: *приміщення для складу – складське приміщення.*

Щоденник брата, день на конкурсі, гараж із цегли, квіти з лісу, овочі з теплиці, свято для батьків, розклад на тиждень, конспект Івана, спів соловейка, хвороба серця, запал юнака, смуга берега, собака сусіда, міст через річку, звичаї міста, фабрика взуття, економіка в тіні, голка циркуля, думка за шаблоном, ставки на відсотки, конструкції для риштування, годинник із циферблатом, традиція пиття чаю, хвіст білки, одяг у стилі, у формі кулі, син тітки, пір'я з качки, вірність лебедя, погляд Ігоря, думка Лілі, дівчина з карими очима, юнак з чорними бровами, небо без краю, учень 11 років, дівчина з довгими косами, план на місяць, будинок з 14 поверхами, лебідь з тонкою шиєю.

Завдання 13. Виберіть речення, у котрих допущено помилки в узгодженні прикметників з іменниками. Виправте їх.

Мої батьки недавно придбали нову шкіряну мебель. Нестерпна біль змушувала цілу ніч крутитися. Вона придбала прозору тюль. Цей шампунь якісний? Нас чекала далека путь. Золоті колосся пшениці сяяли на сонці. Із сильною нежиттю я прийшов на заняття. Ми розійшлися по робочим місцям.

Завдання 14. Відредагуйте речення.

Самий поганий студент нашої групи після розмови з викладачем та матіррю почав більш краще вчитися. Вимогливіше Оксани Василівни викладачки в університеті немає. Який метод, на вашу думку, найбільш ефективніший? Об'єм курсової роботи має бути не менше 30 сторінок. До Нового року залишилось менше двох тижнів. До молодшого сина батьки ставляться більш поблажливіше, ніж до старшого. Ніхто не зміг повірити, що сама близька людина змогла так підставити. Оксана молодша мене на п'ять років. У зайця задні лапи довші передніх. Він розумніший свого брата. Оленина бабуся багата стародавніми українськими піснями. На протязі цілого місяця березня материна сестра хворіла грипом. Ведучий інженер прозвітував за виконання завдань у біжучому році. Немає значення, що на тебе вбране – головне, щоб ти була більш впевненіша. Згідно домовленості робота буде здана на слідуєчій неділі. Вчора він отримав заказний лист і грошовий перевод. Цей засіб здібний вивести любую пляму. Це самий важливий день для мене. Салфетки, скатерть слідуєчого разу будуть більш біліші. Цей спосіб вирішення проблеми є більш прийнятнішим для нас. Колір щоразу видавався нам більш зеленуватим.

Завдання 15. Запишіть у дві колонки словосполучення із нормативно і ненормативно вжитими формами займенників: *на мойому полі, на нашім городі, до цієї дати, у мому зошиті, по кім плачемо, по чім пишемо, всего не осягнути, кождий знає, котрийсь вірить.*

Завдання 16. Замініть займенникову форму на потрібну і утворіть словосполучення: *він, зошит; до, вона, на, уродини; без, будь-який, допомоги; у, той, році; на, чий, боці; із, ця, подією; зі, своїй, правилами; мій, день народження.*

Практичне заняття 7 Морфологічні норми (числівник, дієслово)

Одного неточного, невдало сказаного
або хоча б погано вимовленого слова
іноді досить, щоб зіпсувати враження.

А. Міцкевич

Морфологічні норми регулюють вибір правильної граматичної форми.

Типовими порушеннями нормативності вживання числівникових та дієслівних форм є:

- 1) неправильне відмінювання числівників: *п'ятдесятитисячний натовп* (а не *п'ятидесятисячний*), *чотирма студентами* (а не *чотирьома студентами*); неправильне поєднання числівників з іменниками: *півтора куплета* (а не *півтори куплета*), *півтори порції* (а не *півтора порції*), *дві гривні* (а не *два гривня*), *чотири львів'янина* (а не *львів'янини* чи *львів'яни*);
- 2) неправильне поєднання прислівників *завтовшки, завглибки, завширишки, завдовжки, заввишки* та прийменника *близько* з числівниками: *Стіни будинку були завтовшки 40 см* (а не *завтовшки в 40 см*), *близько ста шістдесяти примірників* (а не *близько сто шістдесят примірників*);
- 3) неправильне написання відчислівникових складних слів: *триразове харчування* (а не *трьохразове харчування*), *двоповерховий будинок* (а не *двохповерховий будинок*). Але у складних порядкових числівниках: *двохтисячний* (а не *двотисячний*), хоч *трьохтисячний* і *тритисячний*, *чотирьохмільйонний* і *чотиримільйонний*;
- 4) неправильне утворення особових форм дієслова: *троянди колють* (а не *колять*), *все люди бачать* (а не *бачуть*);
- 5) неправильне утворення наказового способу дієслова: *зробімо перерву* (а не *давайте зробимо перерву*);
- 6) уживання неозначеної форми дієслова на *-ть* у документах: *пропонувати, виступати* (а не *пропонувать, виступать*);
- 7) уживання розмовних (калькованих) дієслівних форм теперішнього часу в офіційно-діловому стилі: *носить, робить* (а не *носе, робе*);
- 8) уживання форм давнього минулого часу в офіційно-діловому та науковому стилях: *я виконав* (а не *я виконав був*), *пропозицію узгодили* (а не *пропозицію узгодили були*), *повідомлення надійшло* (а не *повідомлення надійшло було*);
- 9) неправильне поєднання дієслова з числівниками *сто, тисяча, мільйон, мільярд*: *витрачено сто гривень* (а не *витрачені сто гривень*);
- 10) неправильне поєднання дієслова-присудка зі словами *разом, спільно*: *дирекція заводу спільно із профкомом розглянула...* (а не *розглянули*). Але без слів *разом, спільно* дієслово вживається в множині: *Адміністрація школи та міськво розглянули...*;
- 11) уживання віддієслівних іменників на *-ння*, які потрібно замінювати дієприслівниковими зворотами: *Читаючи цей проект, я зауважив* (а не *При читанні цього проекту, я зауважив*);
- 12) порушення норм уживання форм залежного слова: *свідчити про факти* (а не *свідчити факти*), *дякувати слухачам* (а не *дякувати слухачів*);

- 13) уживання зворотних дієслів: *Я прошу вибачення* чи *вибачте мені* за те, що спізнився (а не *я вибачаюся* за спізнення); *Цю дитину розшукує* міліція (а не *Ця дитина розшукується* міліцією);
- 14) неправильне вживання форм іменників при перехідних дієсловах: *купити молока* (а не *купити молоко*), *не написати листа* (а не *не написати лист*);
- 15) уживання пасивних конструкцій: *Наш клас достроково виконав* завдання (а не *Завдання було достроково виконане* нашим класом);
- 16) уживання ненормативних форм дієприкметників та дієприслівників, які слід замінювати іменниками, іменниками із прийменниками (описова конструкція), дієсловами: *довкілля / навколишнє середовище* (а не *оточуюче середовище*); *обізнаний учень / учень, який добре знає* (а не *знаючий учень*).

Примітка. 1. Існує дві форми поєднання дієслів із числівниками: *Шість бригад не виконало* (не виконали) *плану*. Але: *Не виконало плану шість бригад* (непрямий порядок слів). *Двоє студентів пішло до їдальні* (пішли разом). *Двоє студентів пішли до їдальні* (кожен пішов окремо). 2. У науковому та офіційно-діловому стилях надають перевагу складеним формам дієслів недоконаного виду в майбутньому часі: *будемо працювати сьогодні, а завтра будемо відпочивати* (а не *працюватимемо сьогодні, а завтра відпочиватимемо*).

Завдання 1. Провідмінійте числівники *0,7; 8,4; 878; 1645, 1645-ий; 1,8*.

Завдання 2. Утворіть форми родового та орудного відмінків таких числівників: *обоє, семеро, багато, 44, 211, 367, 98, 1074, 23-ій, кільканадцять, 1/3, 25/7, 1996, 1996-ий*.

Завдання 3. Запишіть у словосполученнях та реченнях цифри словами, вживаючи їх у відповідному відмінку.

Добратися до 60 кілометра. За 7 замками. Жонглювати 11 м'ячами. У 90 питаннях зі 100. На 136 львівських тролейбусах. Працювали із 27 студентами. Користуйтесь 8 джерелами. Близько 46 відсотків. Крокувало до 1296 осіб. Торгували на 707 місцях. Без 15 копійок гривня. Подолали 2/3 шляху. Чи може людина говорити 20–25 мовами? А 40? Історія зафіксувала: людина може оволодіти 26, 27, 28 мовами (є такі приклади) чи вільно розмовляти 19 і знати ще близько 12 мов, а зі словником працювати ще з 54 мовами. Надіслали вітання 67 працівникам. Вітаю з 1 вересня.

Завдання 4. Виберіть правильно записані відмінкові форми складених числівників.

- 1) *Р.в. сорока чотирьох, двохсот семидесяти чотирьох, шестидесяти цілих двадцяти семи десятих, двадцятьох одного цілого чотирьох сотих, нуля цілих чотирьох десятих, чотиреста шістдесяти дев'яти, семидесяти шістьох.*
- 2) *Д.в. п'ятистам вісімдесятьом вісьмом, дев'яноста п'ятьом, трьомстам дев'яноста трьом, чотирьохстам двадцятьом семи, сімомстам дев'яноста сімом, сорокам цілих сімом десятим, сімомстам восьмидесятьом трьом.*
- 3) *О.в. п'ятьмастами вісімдесятьма чотирма, сьомастами шістдесятьма шістьма, нульом цілих дев'ятьома десятими, шестистами шістнадцятьома, нулем цілим стома десятими, чотирмастами сорока сьома, ста сороками дев'ятьма.*

Завдання 5. Пригадайте і запишіть фразеологізми із цифрами 1 та 7, наприклад: *одна бджола мало меду наносить; один за всіх, всі за одного; сім п'ятниць на тиждень; семеро одного не чекають*.

Завдання 6. Складіть діалог по три репліки, використавши якнайбільше числівників.

Завдання 7. Узгодьте числівники з іменниками і запишіть цифри словами: 4 (брат), 161 (виборець), 2 (грн.), вітаю Вас із 24 (серпень), 3 (двері), 4 (мішок), 8 (ножиці) і 7 (ложка), відповіло 4 (учень), 3,5 (год.), 25/8 (площа), на 4 (поверх), 2 (товариш), перед першим (грудень), 34/40 (частина), 5 ¼ (кг), 2,5 (кг), 8,5 (кг), 3 (л), 124 (км), 2 (сестра), 127 ½ (км), 4,5 (млрд.), між 1 і 19 (січень), 3 (киянин), півтора/півтори (м), 200 (г), 3,5 (м), 11,5 (га), 0,5 (кг), 0,5 (год.).

Завдання 8. Випишіть форми, у котрих неправильно поєднано іменники з числівниками, попередньо виправивши їх: тридцять два голубця, вісім з половиною кілограмів, між першим і сімнадцятим лютим, сорок три харків'янина, десять страв, три додатки, півтора аркуша, сім склянок, чотири зошита, шість кілограм, три книжки, два львів'янина, двадцять чотири сини, півтора метра, півтора гривні, семеро козенят, сім олівців, три брата, чотири шматка, шістдесят чотири українця, одинадцять балів, три громадянина, дев'ять пунктів, із восьмим березням, два зуби, тринадцять років, чотири зубці, двадцять два болгарина, три професори, двоє малят, тридцять три портрета, чотири цілих п'ять десятих відсотків, чотири рушника, сім цілих п'ять десятих кілограма, вісім квитків, троє дівчат, чотири літри, вісім днів, півтора куплета, з двадцять четвертим серпня, сімдесят два слухачі, двадцять чотири англійці, сорок три канали, п'ять з половиною років, півтора порції, дев'ять з половиною тижнів, два киянина, чотири з половиною ложки, три грузини, п'ятнадцять з половиною відсотків, три іванофранківця, двадцять два поверха, п'ятдесят дві пари штанів.

Завдання 9. Поєднайте числівники 4 та 5 з іменниками циган, болгарин, грузин, друг, недруг, числівники 2 та 6 з іменниками дитина, діти, людина, люди, дівчина, дівчата, ножиці, сани, штани, горня, курча, немовля, лоша.

Завдання 10. Відредагуйте словосполучення.

Один і той же, один другому не мішає, один на один, один раз получилось так, в одному й тому ж місці, близько вісімсот літрів, близько тисячу сорок кілометрів, в сім годин, п'ять хвилин десятої, без чверті дванадцять, в сорок першому – сорок п'ятих роках, пів сьомої години, десять хвилин восьмої, без десяти хвилин три, замок з чотирьохстороннім закриванням.

Завдання 11. Відредагуйте речення.

Одним оком бачу гірше, ніж іншим. До іншого боку річки всього 200 метрів. Один проект розглянули 20.12.2006, а другий – 12.03.2007. Однією рукою я гортав часопис, а іншою тримав слухавку. Відстань у 700 км автобус подолав за 9 годин. Будинок був висотою в 70 метрів. У скільки годин відправляється автобус? Скільки зараз годин? Зараз одинадцять годин. Буду відсутній до дванадцяти годин. Зателефонуйте після десяти годин. Бригада будівельників збудувала двохповерховий будинок у чотирьохнедільний термін. Прошу надати мені трьох тижневу відпустку. У продажі є стільці від двісті дев'яносто семи гривень. Навчання триває більше чотирьох місяців. Під час відрядження ми об'їздили більше п'ятидесяти міст.

Завдання 12. Утворіть складні прикметники, у яких перша частина – числівники: 8 років, 2 атоми, 4 елементи, 25 кілограмів, 60 років, 157 днів, 345 кілометрів, 746 літрів, 7 тонн, 3000 літ, 59 поверх, 356 метрів, 22 день, 30 градусів, 3 рази, 50 років, 125 літ, 72 доби, 67 хвилин, 365 мільйонів, 21 поверх.

Завдання 13. Поставте дієслова у форму 2-ї особи однини та 3-ї особи множини теперішнього часу: боротися, сміятися, сипати, нівечити, дивитися, бурмотати, бурмотіти, гоїти, клеїти, лежати,

цокотіти, цокотати, гнати, молоти, хотіти, ревіти, сопіти, гудіти, краяти, кроїти, бігти, боятися, стояти, спати, вчити.

Завдання 14. виправте словосполучення, зважаючи на порушення норми вживання форм залежного слова: *довести про інформацію, опанувати професією, доторкатися приладу, піклуватися за нього, шкодувати гроші, дякувати слухачів, завдавати шкоду, навчатися математиці, хворіти грипом, працювати по сумісництву, звернутися по адресу, вибач мене, взятися за роботу, завдати прикрість, заслугувувати увагу, залучати в роботу, дякую вас, сміятися над ним.*

Завдання 15. Відредагуйте словосполучення: *бувші учасники, запитуючий учень, подорожуючий студент, граючий у шахи, рахуючий прибутки, головуючий зборами, пануюча думка, знеболюючий засіб, перемігший учасник, ріжучий інструмент, спрямовуюча рейка, кажучий промову, початкуючий поет, дестабілізуючі чинники, відстаючий клас, захоплюючий краєвид, хвилюючий стан, ведучий архітектор, лікуючі властивості, несуча поверхня, поважаюча себе людина, завідуючий відділом, копіююча техніка, ворогуючі сторони, постійно діюча комісія, заспокоюючий препарат, бувший директор, працююча людина, оздоровчий ефект, відбілюючий засіб, хворіючий учень, посміхаюча жінка, захворівший грипом.*

Завдання 16. Відредагуйте речення.

Головна увага нами приділяється... Чергові, які призначаються комісією... Давайте привітаємо нашу гостю. Консультації проводяться у запланованому режимі. Через збільшення тиражу нам піднімуть зарплату. На засідання було винесено питання виховання молоді. Давайте почнемо вже засідання. Указ підписується Президентом України. Матеріал готується журналістами. Президент обирається народом. Кримінальну справу порушено мною. Давайте купимо смачне печиво до кави. Ми можемо навчити будь-яку людину англійській мові. Щоб розмовляти на англійській мові бездоганно, вам не потрібно багато зусилля і гроші.

Практичне заняття 8 Синтаксичні та пунктуаційні норми

Мова – то цілюще народне джерело,
і хто не припадає до нього вустами,
той сам висихає від спраги.

В. Сухомлинський

Синтаксичні норми – це правила побудови та утворення словосполучень і речень. Типовими порушеннями синтаксичних норм є:

- 1) невдалий порядок слів у реченні: *Віруси атакують комп'ютери* (а не *Комп'ютери атакують віруси*);
- 2) помилки в координації підмета й присудка: *Журі визначило* (а не *визначили*) *переможців конкурсу. Місто Львів підготувалося* (а не *підготувався*) *до свята. Більшість підприємств простоює* (а не *простоюють*);
- 3) ненормативне керування: *іти по хліб* (а не *іти за хлібом*), *хворіти на кір* (а не *хворіти кором*), *засіб від болю в суглобах* (а не *засіб для...*);
- 4) помилки в уживанні однорідних членів речення: *Протягом шкільних років відвідував спортивні секції, плавання, настільний теніс. Потім наша сім'я проживала на Заході України, у Львові, в Івано-Франківську;*

- 5) невдале використання пасивних конструкцій, дієприкметникових та дієприслівникових зворотів: *Верховною Радою було прийнято закон у першому читанні. Побувавши у різних країнах, де сподобалось найбільше? Пишучи контрольну роботу, пролунав дзвоник на перерву.*

Пунктуаційні норми – це правила використання розділових знаків. Типовими порушеннями пунктуаційних норм в офіційно-діловому стилі є неправильне вживання розділових знаків:

- 1) для відокремлення обставини: *Зловживаючи службовим становищем, громадянин Слив'як А.С. вимагав хабара* (а не *Зловживаючи службовим становищем громадянин Слив'як А. С. вимагав хабара (із пояснювальної записки)*); *Працюючи з потенційними VIP-клієнтами банку, здійснюю комплексне обслуговування таких клієнтів* (а не *Працюючи з потенційними VIP-клієнтами банку здійснюю комплексне обслуговування таких клієнтів (із резюме)*);
- 2) для відокремлення означення та прикладки: *Я, Губенко Оксана Володимирівна, студентка групи АР-12* (а не *Я Губенко Оксана Володимирівна студентка групи АР-12 (з автобіографії)*); *...відбудеться вечір, присвячений пам'яті великого поета України Тараса Шевченка* (а не *...відбудеться вечір присвячений пам'яті великого поета України Тараса Шевченка (із оголошення)*);
- 3) при однорідних членах речення: *Зголошуватися за адресою: м. Львів, вул. Чмоли, 1, корпус 4, кімн. 209* (а не *Зголошуватися за адресою м. Львів вул. Чмоли 1 корпус 4 кімн. 209... (із запрошення)*);
- 4) у простому реченні: *До заяви додаю медичну довідку* (а не *До заяви додаю – медичну довідку (із заяви)*); *9 березня 2008 р. в актовому залі першого навчального корпусу...* (а не *9 березня, 2008 р., в актовому залі, першого навчального корпусу (із оголошення)*);
- 5) у складному реченні: *Прошу допустити мене до складання іспиту з української мови за професійним спрямуванням, якого я вчасно не склав через хворобу* (а не *Прошу допустити мене до складання іспиту з української мови за професійним спрямуванням якого я вчасно не склав через хворобу (із заяви)*).

Завдання 1. Виправте, де потрібно, помилки відповідно до норм сучасної української літературної мови: *дякувати дирекцію, завдавати шкоду, постачати вугіллям, потребувати на допомогу, наслідувати прикладу, виконувати по розпорядженню, звернутися по адресу, їхати на поїзді, відповідно приказу, чути власними вухами, навчати граматиці, запобігти порушення, подякувати Вас, біля університету стоїть пам'ятник Івана Франка, завідувач кафедраю, запобігати помилок, розкажи за свого брата, інформувати новини, при житті письменника, згідно існуючих вимог, при вашій участі, ігнорувати попередженням.*

Завдання 2. Знайдіть у реченнях ненормативне керування. Виправте речення.

Сильнодіюче болезаспокійливе для головного болю допомогло мені. Препарат СЕТ – це та іскра, яка запалює вогонь надії для хворих ревматоїдним артритом. Адже безпечність передбачає їх тривале використання до досягнення клінічного ефекту. Здійснюється запис електрокардіограми. Інструкція користувача комп'ютера українською мовою. Вживайте продукти, багаті клейковиною. Гуртовня “Інтрасвіт” пропонує: пральні порошки “Лотос”, мило, шампуні, косметика “FLORENA”, “Біатон”. Новий тривалий курс PING PONG, по якому навчаються діти в школі “EASY ENGLISH”.

Завдання 3. Відредагуйте, де потрібно, словосполучення з прийменником **по**: *комісія по перегляду програм, по закінченні університету, по цій причині, сумувати по матері, номер по порядку (№ n/n), вивчити по конспекту, заняття по розкладу, пішов по справах, розкидати речі по хаті, учитися по спеціальності, ходити по крамниціях, тренер по шахах, ударити по м'ячу, комітет по*

пресі, ходити по гриби, робота по дослідженню, впускають по двоє студентів, по закінченні програми, по бажанню, по вказівці, називати по прізвищу, по сімейним обставинам, працювати по інших пропозиціях, центр по техзабезпеченню, відпустка по догляду за дитиною, концерт по замовленню, рекомендації по застосуванню, відділ по боротьбі з організованою злочинністю, поїздка по роботі, з липня по вересень, працювати по контракту, довідка по телефону, торт по замовленню, подорож по морю, секція по баскетболу, по наказу міністра.

Завдання 4. виправте помилки, допущені у вживанні прийменникових конструкцій.

Згідно поданої заяви. Відповідно з інструкцією. Не дивлячись на зміну у регламенті. Комісія по складанню проекту постанови. У відповідності з наказом. По закінченню зборів. Заходи по дотриманню чинного законодавства. Згідно до запропонованого списку. У залежності від виду документа. По формі документи бувають стандартні й індивідуальні. Тексти документів складаються по затвердженій формі. Менеджер по збуту товарів. Сертифікат по будівництву і спорудженню будівель. Ділові пропозиції по міжнародному бізнесу для серйозних людей. Відкрите акціонерне товариство по газопостачанню та газифікації “Львівгаз” встановлює побутові лічильники газу. Новий торговий центр по вул. Городецькій, 17. Про місце і час зустрічі учасників дізнаєшся з газети “Львівські оголошення” і повідомлень по радіо. Понад 20 моделей телефонів по ціні 1 гривня. За довідками звертатись по телефону. Імміграція в США по програмі “Зелена карта”. “Японська Каблучка” для схуднення останніми роками була популярна по всьому світі.

Завдання 5. Знайдіть помилки в поєднанні однорідних членів речення у рекламних текстах та оголошеннях:

- *ЕКОЛОГІЧНІ МАЛЯРНІ ФАРБИ: інтер’єрні, фасадні, ґрунтівки, металопластикові вікна та броньовані двері.*
- *Гуртовня “Тандем ЛТД” – мучні вироби: крупи, макарони, сири, масло, молочна продукція, консервовані овочі, кондитерські вироби.*
- *Автошини вітчизняні, російські та імпорتنі.*
- *Пакети поліетиленові: рекламні з ручками, фасувальні, скотч, стрічка малярна.*
- *Приватний лікар надає консультації, обстеження, лікування.*
- *ТзОВ “Фонд МЖК” пропонує квартири (район Левандівки) з поквартирним опаленням, в кредит.*
- *Провізорів, фармацевтів та працівників з медичною освітою для роботи в офісі та аптечному складі фармацевтична фірма запрошує на роботу.*
- *Хочете побачити Азію, Індію, екзотичні країни?*
- *Правильно оформлюйте заяви, автобіографії та ділові документи!*
- *Екскурсії по Львову, замках та Україні.*

Завдання 6. Знайдіть помилки невдалого використання пасивних конструкцій та інші хиби. виправте речення.

Ці речі не можуть купуватися кожен день, як їжа. Ваш купон повинен бути повернутий протягом 5 днів і Ви отримаєте подарунок: CD DIGITAL AUDIO. Братом почищене взуття. Майже усі наші пари проводяться у четвертому учбовому корпусі. Обсяг інформації недопустимий для вивчення студентами. До Польщі був відправлений дипломат для укладання угоди. Як правильно оцінити те, що написано учнями? Всі гроші, які є на майдані, можуть бути кинутими у капелюх (тележурналіст І. Кондратюк). Всі студенти, які були показані на телевізорі, присутні сьогодні. Доповідь виголошена Юрієм Зінченком. Листи виймаються щоденно. Це перше, що дивує, переглядаючи книжку. В музеї І. Франка у Нагуєвичах згоріло Євангеліє, подароване

Франком і передане музеєм релігії. Мною зароблені гроші. Його побито міліціонером. Нами будується Україна. Дорога викладена робітниками. Ці фрази важко сприймаються слухачами. Вашій увазі пропонується доповідь по темі.... Мною відвідуються факультативні заняття по четвергам.

Завдання 7. Виправте помилки, пов'язані з порушенням керування.

Адміністрація готелю зігнувала попередженням. Урок, який нас нічому не навчив. Основна причина – недовіра рівню підготовки у школі. Доповідач докладно зупинився про роботу підприємства громадського харчування. Я вказав про те, що не всі недоліки враховано. Іванові не було в чому одягнутись. Він дуже любить і піклується про молодь, з нею лагідний і уважний. На ініціативу студентів фестиваль відбувся у Києві. Текст договору потрібно перекласти на українську мову. Управління по охороні справ споживача працює незадовільно. Вас хтось навчив цим рухам. Почуття гумору нашим читачам не зраджує. Українці сповнені щастям і надією. Наша влада знову ігнорує національного відродження.

Завдання 8. Виправте порушення порядку слів у реченнях.

Комп'ютери атакують віруси. Мерія планує фарбувати фасади будинків у центрі Львова разом з власниками перших поверхів. Кожен Новий рік зустрічає по-своєму. Незважаючи на спотворене обличчя, медики запевняють, що він здоровий. Увечері, 2 вересня, в одній із квартир на вулиці Зеленій у Львові, яка належить 21-річному безробітному львів'янину, спалахнула пожежа. Урожай збирає новий комбайн.

Завдання 9. Знайдіть помилки, пов'язані з координацією підмета й присудка. Виправте речення.

Я з друзями відпочивали в оздоровчому таборі “Політехнік-1”. Більшість молодих подружніх пар хотіли б мешкати окремо від батьків. За кордоном працюють велика кількість наших співвітчизників. У парламенті більшість депутатів вдягають маску. Тріо “Крайня хата” намагалися бути схожими на тріо “Либідь”.

Завдання 10. Відредагуйте ділові папери, правильно розставте розділові знаки.

У державну податкову інспекцію по Франківському районі м. Львова

Пояснююча записка

За звітний 2007 р. підприємством “Мрія” було отримано прибуток в розмірі два мільйона гривнів. Виробнича діяльність стала збитковою так як не в достатній мірі відпрацьовані зв'язки з поставщиками необхідної продукції.

15.07.2008

(підпис)

Розписка

видана мною, Варваричом Богданом Васильовичом в тому, що я позичив гроші в розмірі 600 (шістьсот) гривнів у Борисенко Ігора Васильовича. Зобов'язуюсь цю суму повернути до 15 лютого 2009 року.

15 січня 2009

(підпис)

Завірено

(підпис)

Завдання для повторення

Завдання 1. Виправте мовностилістичні помилки в словосполученнях: *стакан наполовину пустий, в помаранчевих палатках, бутылка пива, дві сутки, клубнічний (землянічний) йогурт, від першого лица, склади з боєприпасами зірвано, за углом, міський каток, в ста метрах від зупинки, у п'яти хвиликах ходу, Президент працював в одній сорочці, важливо відмітити, тобі везе, здоровий образ життя, заслоняє від сонця, європейського зразку, металева банка, усі вже привикли, сотрудиикові церкви Юра, покраска брів і повій, відпечатки пальців, відкрити очі, відкрити книгу, закрити холодильник, прийомні дні, львівський почтальйон, постороннім заходити заборонено, знімати квартиру, послати по пошті, шкідлива привичка, завірена довідка, півтора гривні, пару слів, отримати перемогу, заказати їжу, перспектива на майбутнє, моя особиста думка, вірна відповідь, піти за водою, хворий грипом, завідувач касою, згідно розкладу, по сімейним обставинам, вільна вакансія, кольорова обкладинка, дуже вибачаюсь, доброзичливе відношення, воєнний квиток, правильний адрес, на протязі року, неабияке співпадіння, проїзний білет, туристичне агенство, людяний фактор, благородний поступок, досвідчений прораб, великі ножниці, отравлена їжа, привітання із шестидесятиріччям, зачекати пару хвилин, мішає співати, менша половина склянки, сорочка у полоску, піти за продуктами, звертатися по адресу, центр по техзабезпеченню, згідно до указу, по якому питанню, майстерня по ремонту взуття, відповідно ухвали, фільм по замовленню, відсутність по хворобі, їхати на Україну, розмовляти на англійській мові, радіти успіхам, поступити у вищий навчальний заклад, працювати по контракту, кругосвітня подорож, підписка на журнали, карманні розходи, регульований перехресток, ведучий інженер, рішаючий момент, курячі бедра, довідка по телефону, мова йдеться про людей, цьогорічна фасоль, здавати іспит, круглодобова аптека, нестерпна нежить, кукурудзяні палочки, поломаний телефон, опинитися в дурнях, багаторічна переписка, торт на заказ, заставляємо прочитати, жалко віддавати, другим разом, смутно пам'ятати, смачне блюдо, давайте купимо, на рахунок цього питання, рекомендації про застосування, на протязі трьох місяців, згідно опису, текучість кадрів, виключно обдарований, вирішити вірно, з усією рішимістю, завірена справка, появитися невчасно, у відповідності закону, в'їзд по перепусткам, відпуск по догляду за дитиною, із наступаючим святом, надіслати відкритку, любимо заняття, об'єм робіт, солодкий напиток, прийняти участь, іти по вулиці, вибачте мене, давай це зробимо.*

Завдання 2. Відредагуйте слова та словосполучення: *вчена ступінь, математична степінь, сама сильна біль, прозора тюль, велика продажа, літра води, завсклад, завідуючий кафедрою, досвідчена банкір, господарські приладдя, сучасна мебель, чорні чорнила, по всім питанням, по показникам, з нежиттю, не бачити обличчя, контрабанда з Парижу до Харькова, з благодійного фонда, дзвонять з банка, зміни до бюджета, з вексельом, керувати біржою, договір з вигодонабувачом, не внесли внеска, не заборонили випуска нових банкнотів, більш економніша пропозиція, найбільш відданіший працівник, найсамабільша скидка, самий розумний брокер, самий менший борг, економніший інших, збитковіше всіх підприємство, самий головний бухгалтер, два києвлянина, півтора дні, півтора години, півтори кілометри, шість восьмих розчина, два з половиною відсотка, чотири з четвертю процента, три реферата, два договора, чотири документа, сто грам, чотирнадцять кілограм, одинадцять цілих сім десятих відсотки, півлітри соку, ноль цілих п'ять десятих ставки, привітати з першим вересням, перед десятиим червням, восьмдесят гривен, сємдесят два долара, поставити пятьорку, їхати на тройці, пара слів, через пару хвилин, одні двойчники, хтось другий, в двох словах, один за другим, два роки назад, семидесятиріччя, п'ятидесятитомник, шестидесятники, семеро президентів, троє міністрів, сорокам двом банкірам, із шістдесяти семи економістами, із вісімдесяти чотирьма друзями, до п'ятидесяти сімьох відсотків, від сімсот дев'яносто трьох гривен, давайте обговоримо питання, навчатись інформатиці, хворіти бронхітом, працювати по сумісництву, постачати товарами, звертатись по адресу, вибачте мене, не зрозумів коментаря, не відшукав інвентар, не збудував будинок, ведучий програміст, керуючий, копіюючий пристрій, головуючий на засіданні, обслуговуючий персонал, потрясаючий результат, слідуючим образом, слідуючого разу, обнаружили наступні проблеми, прийти до слідуючих висновків, шокуючий поступок, не дивлячись на перешкоди.*

Завдання 3. Відредагуйте речення і поясніть характер відхилення від норми.

Щоб успішно здати іспит з математики, треба вірно вирішити всі задачі, що є в збірнику. Вони лагодять між собою, тому ходити до них у гості завжди приємно. Ця аптека працює круглодобово, тому це лікарство можете купити пізніше. На протязі тижня було перевірено стан відвідування студентами лекцій і практичних занять. Його всіляко переконували не втручатися в суперечку, але він настоював на своєму. Мені не раз приходилось бувати в цих краях. Знаєте, простіше всього виключити цих людей зі складу комісії. Цьогорічна олімпіада з математики у всіх відношеннях була краща минулорічної. Кожному є чому повчитися. У тексті зустрічаються мовні огріхи. Слідкуйте за своїм мовленням! Вчіться правильно формувати запитання. Інтереси виробника і споживача співпадають. Особистий підпис слід завірити в нотаріуса. Документ не повинен суперечити існуючому законодавству. Новобранцям видали воєнний одяг. На протязі кожного семестру студенти мають скласти два модуля. Згідно до змін відносно оцінювання знань учнів введено 12-ти бальну систему. Цього літа Марія наварила 12 банок вишень в особистому соці. Ювілярові побажали щастя у власному житті. Петро Васильович вірно зауважив про демографічну кризу на Україні. Я вибачаюсь за своє запізнення, другим разом таке не повториться. Яка зараз година? Віткритка із дуже гарним привітанням дійшла до адресанта. Пропозиції та зауваження надсилайте за адресом. Я проживаю по такому адресу: м. Львів, вул. Шевченка, 24/5. Він зробив вигляд, ніби нічого не сталося. Марія доглядала за своєю бабусею тільки для вигляду. Поет-гуморист завжди є на виду у критиків. Сестри-близнючки і виду не подали, що змовилися. Нечемним дітям Св. Миколай у вигляді подарунка дає різку. Навіть у якості замісника головного бухгалтера пан Мар'яненко не мав права підписувати цю угоду. На період відрядження викладача практикант працював як його заступник. Львів не виключення, коли говоримо про нестачу гарячої води у домівках. Це виключно обдарований студент. Я поступив до університету в 2007 році. Василь на екзамені з історії України витягнув 5-й квиток. Щасливий білет кондуктор автобуса видала Юркові. Вперше мій лотерейний квиток був виграним. Назар все-таки вирішив одружитися на Марійці. Вибачте мене за те, що я пішов швидше. Так як я мав доглядати за хворим братом, то не зміг працювати в поті лица до вечора. З біллю у серці повідомляємо... Майже в три рази збільшилось виробництво українських автомобілів. Півтори тижні тому 52 відсотка працівників гуртівні погодилися із 12 годинним робочим днем. На протязі цілої перерви старшокласники насміхалися над меншими школярами. Американський уряд розгорнув досить потужну військову компанію в Іраку. Новобранцям видали воєнний одяг. Дівчатка вирішили піти до парку на качелі. Ми купимо купейні квитки на любий поїзд до Києва. Постороннім прохід заборонено. Візьміть здачу з двох гривнів. Марійка доказувала, що іменно вона написала статтю до газети. Студенти мають льготи на проїзд у громадському транспорті. Виборча компанія президента вже давно завершилась. Мене болить майбутнє нашої молоді. У своїй автобіографії я не написав відомостей про батьків. Отпуск нашого директора вже продовжується десять днів. Оголошено вільну вакансію електрика. Візьміть здачу з 10 гривнів. Нещодавно відкрили музей під відкритим небом. У продажі надійшла скляна чеська посуда. Петро, давай сьогодні не будемо запізнюватися. Згідно домовленості проект буде зданий на слідуючій неділі. По понеділках він отримує заказні листи і грошові переводи. Він розповів цю історію в двох словах. По багаточисленним замовленням Олександр Пономарьов виступив із сольним концертом у Харькові. Батьки пішли у магазин за подарками для своєї донечки. Треба проконсультуватися із заступником директора по виховній роботі. Ми не прийшли вчасно так, як відвідували товариша, хворого грипом. По вівторкам проводяться консультації з української мови. Сьогодні видався жахливо вдалий день. Ми накінець-то оформили заяви, автобіографії та документи. Він працює не по прямому призначенню. За виключенням Васі всі виконали домашнє завдання. Не мішало би вивчити тему про походження української мови. Я вивчив усі екзаменаційні квитки. Ідем купити білети на поїзд. Начальник по-доброму відноситься до подчиньонних. Головна бухгалтер помилялася в усіх відношеннях. У Грузії ввели військовий стан. Молодожони заказали свадєбні кольца в майстерні по виготовленню ювелірних прикрас. На мій адрес вислали грошовий перевод. На рахунок цього я маю свою власну думку. Моє відношення до любого з вас об'єктивне. Студент здійснив вірний переклад з венгерської мови. По технічним причинам відключили

кабильне телебачення. На комп'ютері я встиг опрацювати великий об'єм інформації. Коля зробив вигляд, що не почув. Ця дівчина красивіша всіх. Дякуючи товаришці, я написала контрольну саме краще. Вивчити – ось вірний спосіб здати іспит. Виконати домашнє завдання рахую своїм обов'язком.

Контроль знань

Самостійна робота № 1 ("Антисуржик" / За ред. О. Сербенської, с. 65–77)

1 варіант

1. Відредагуйте речення: *Це було сказано в мій адрес. Він не вартує нашої уваги. У книгах зустрічаються помилки.*
2. Коли ми кажемо *не дивлячись на...*, а коли – *незважаючи на...*? Наведіть приклад.
3. Поєднайте прикметники *музикальний* чи *музичний* з поданими іменниками: *слух, інструмент, знання, душа, студія.*

2 варіант

1. Відредагуйте речення: *Вечірнє місто освічене яскравими фонарями. Це виключно обдарована дитина. Я з Галєю у добрих відношеннях.*
2. Придумайте речення зі словами *здатний* і *здібний*.
3. Поєднайте прикметники *воєнний* чи *військовий* з поданими іменниками: *промисловість, форма, училище, звання, події.*

Самостійна робота № 2 ("Антисуржик" / За ред. О. Сербенської, с. 78–85)

1 варіант

1. З якими іменниками можна поєднувати дієслова *путати* і *плутати*. Запишіть по два словосполучення з кожним словом.
2. Відредагуйте словосполучення: *по технічним причинам, змагання по стрільбі, по всіх правилах, поговорити по душам, по підсумках голосування, реферат по темі....*
3. Відредагуйте речення: *Підприємці завжди співставляють витрати і прибутки. На конференції була більша половина студентів. Я прийшла поговорити на рахунок квартири. Обговорення не відбулося, так як прийшло мало працівників.*

2 варіант

1. Які значення мають слова *прізвище* і *фамілія* в українській мові?
2. Відредагуйте словосполучення: *заходи по забезпеченню, мешкаю по вулиці..., по нашим підрахункам, по одержанні диплома, по любому поводу, досвід по роботі зі студентами.*
3. Відредагуйте речення: *Він протистав, має високу температуру. Вона рахує, що я помилився у виборі. Мої погляди не співпадають з твоїми. Який з нього толк?*

Самостійна робота № 3 ("Антисуржик" / За ред. О. Сербенської, с. 85–97)

1 варіант

1. Відредагуйте слова: *осінню, подарок, полка, тишина, треніровка, вечором, шахматист.*

2. Відредагуйте словосполучення: *поштовий ящик, вибач мене, згідно цього документа, хворий грипом, запашині зілля, гнучкі пруття, м'ягка мебель.*
3. Відредагуйте речення: *Скільки зараз годин? Порядка п'яти кілометрів від міста розташувався літній табір. У ящику стола лежали папери. Вручили листа Івану Коваленко. Учителя пішли на перерив.*

2 варіант

1. Відредагуйте слова: *путьовка, світофор, ігрушка, лікарство, м'яжкий, напнток, одинаковий.*
2. Відредагуйте словосполучення: *збитися з толку, пробачте друзів, згідно розпорядження, хворий цукровим діабетом, біллю сповнилося серце, гарна посуда, канцелярські приладдя, міцні коріння.*
3. Відредагуйте речення: *Яка година? Меблі коштують біля п'яти тисяч гривнів. Доповідь виголошена Володимиром Івановичом Татаренко. Директора обговорюють важливі питання.*

Самостійна робота № 4 (“Антисуржик” / За ред. О. Сербенської, с. 97–117)

1 варіант

1. Відредагуйте слова, словосполучення, речення: *інцидент, компрометація, Сивокіня, Київ, півтора доби, четверо столів, проминуло два тижня, їздити по селам, п'ятидесятиградусний мороз, самий небезпечний, двохтомний словник. На сесії прийнято 52 важливих питання. Не порушуйте закон! Головну увагу мною приділено таким явищам.*
2. Утворіть форми кличного відмінка: *пан адвокат, Наталя Іванівна, радість, бабуся, цар, водій, друг, лікар.*
3. Проставте наголос у поданих словах: *загадка, запитання, три вчителі, твого, взяла, дешево.*

2 варіант

1. Відредагуйте слова, словосполучення, речення: *безпрецедентний, константувати, Сидіра, Чорновіла, півтора місяці, півтора роки, виступило 23 депутата, по нашим підрахункам, більш миліший, семидесяткілометрова відстань, трьохкімнатна квартира, народився в 1993 році. Вони не сказали усю правду. Нами було обговорено три важливих питання.*
2. Утворіть форми кличного відмінка: *шановний ювіляр, Сергій Васильович, мрія, знавець, Таня, дідусь, батько, сторож.*
3. Проставте наголос у поданих словах: *розв'язка, читання, чотири шляхи, була, до свого, високо.*

Самостійна робота № 5

1. Поясніть значення слів: *демонстраційний – демонстративний, серцевий – сердечний, погодний – погодний, талан – талант, людний – людяний.*
2. Наголосіть правильно слова у словосполученнях: *кухарський соус, три шляхи, господарське мило, відкрийте дужки, квартира без окремих вигод.*
3. Складіть речення зі словами: *рибалка, заставляти, баня, любий, являтися.*
4. Подайте правильні відповідники до ненормативних словосполучень: *перспектива на майбутнє, музей під відкритим небом, повертатися на Україну, кольорова обкладинка, більша половина львів'ян.*
5. Виправте помилки в граматичних формах слів: *три подарунка, півтора гривня, Сергію Юрійовиче, приїхав із Парижу, канцелярські приладдя.*

6. Доберіть до ненормативних дієприкметників правильні відповідники: *оточуючий, початкуючий, вимірюючий, зворушуючий, бажаючий*.
  7. Напишіть правильні відповідники до калькованих фразеологізмів: *терпіння луснуло, не в образі сказано, залишитися в дурнях, вішати лапшу на вуха, скатертю дорога*.
  8. Доберіть українські з походження синонімічні відповідники до слів: *суверенність, комунікабельний, корекція, хронічний, адаптація*.
9. Відредагуйте речення:
- Давайте заспіваєм пісню веселеньку.
Ця поезія була написана Ліною Костенко ще в минулому столітті.
Мене болить майбутнє нашої молоді.
У своїй автобіографії я не написав відомостей про батьків.
Відпустка нашого директора продовжується вже десять днів.*

Самостійна робота № 6

Виправте мовностилістичні, граматичні та правописні помилки у текстах:

Текст 1

На протязі двох років Львівська політехніка працює згідно вимог Болонської угоди. Відповідно з цими вимогами студенти можуть не здавати екзаменів, так як викладачами виставляється оцінка на основі модульних контролів. Студенти переважно позитивно відносяться до такої форми перевірки знань, проте викладачі поки що – ні.

Текст 2

Кожного року у нашому вузі проводиться студентське св'ято Весна політехніки. В ньому приймають участь студенти усіх інститутів. Міроприємство триває півтори місяці. Мабуть це саме веселе з усіх студентських св'ят, так, як програма міроприємства часто нагадує КВК. На жаль, на протязі даного періоду часу студентами занедбується навчання.

Текст 3

На протязі трьох днів від 11 по 14 вересня у Львові проводився 15 Форум видавців. У даному міроприємстві приймає активну участь більша половина видавців України. Першого дня роботи Форуму його відвідала перша леді України. Катерина Ющенко купляла книжки для дітей та подарочні видання з історії голодомора. Форум відвідувався іншими політиками так, як на передодні виборів вони хотіли бути ближче до народу. Неабиякий інтерес викликають презентації нових книжок, які друкуються не тільки на Україні, а й за границею. Любий відвідувач міг придбати книгу за самою різноманітною тематикою. А те, що кожного року у Львів приїжджають на Форум багато людей, говорить про актуалізацію проведення подібних міроприємств та популяризацію книг у сучасному світі. Тим часом як у галереї продавали книжки, у Палаці мистецтв, згідно програми, проходили зустрічі з самими відомими авторами. Проте, на жаль, не любу книголюбу вдалося потрапити на презентації, так як вхід був тільки по запрошеннях.

“Відвідавши виставку, в мене склалося враження, що організатори прийняли не всі можливі міри по її успішному проведенню”, – сказав Вячеслав, бувший студент-політехнік. Його думка співпадає з міркуваннями завідуючого кафедрою хімії ЛНУ ім. І. Франко “Я рахую, що директором Палацу мистецтв здійснено значний об'єм роботи по організації всеукраїнського міроприємства, але про саме головне, про рекламу, належно не подбали. Адже приїжджаючи до Львова, книголюбів повинна була зустріти цікава реклама”. Проте все таки на Форумі побували багаточисельні

відвідувачі (біля чотири тисячі чоловік). Зі сказаного витікає, що форум видавців на даний час потрібний, його слід проводити далі.

До речі, слідує з'їзд видавців відбудеться через півтори року.

Текст 4

День примирення

Міським головою розроблено заходи по святкуванню дня Примирення. В зв'язку з тим мер скликав назустріч провідних діячів, багаточисленних віросповідань. Слід відмітити, що задум провести це міроприємство виник не випадково.

В значній мірі проведення такого заходу зумовлено тим, що в Україні згідно соціологічних опитувань не має єдиної державотворчої ідеї, тим часом як в інших країнах єдина релігія складає стержень національної консолідації.

Доречі, цій темі було присв'ячено телевізійну програму. Проте, на жаль виступи діячів, що приймали участь у передачі (біля п'ятидесяти чоловік) засвідчили, що до примирення ще досить далеко, так як не було знайдено спільної платформи для нього. Українці в основному є християнами. Отже, саме єдина християнська ідея повинна згуртувати націю в творенні держави.

Крім названого, міським головою заплановано слідує заходи: спільна молитва, зустрічі з молоддю, зустрічі у міській ратуші тощо. Акція знаходиться в центрі уваги засобів масової інформації.

Звичайно, примирення не є справою одного дня. Воно вимагає перш за все спокійного підходу, великого об'єму підготовчої праці. І навіть якщо здається, що ситуація безвихідна, все-таки працювати треба. Адже не секрет, що, забуваючи про духовне життя, серед людей все більше спостерігається прагнення до збагачення.

Завідуючий відділом по роботі з молоддю зазначив, що акція примирення, започаткована мером в листопаді-місяці, триватиме й далі. Покищо молодь відноситься до цього скептично, але всерівно молодіжні організації прийматимуть участь у святкуванні цього дня. Зі сказаного витікає, що подібні акції є суспільно-необхідні, так як вони сприяють гармонізації суспільного життя в цілому.

Текст 5

Повсякденна зарисовка

В той ранок в сім годин я позвав свою собаку і, задумавшись, ми вийшли на вулицю. На углу я побачив сусіда, бувшого завідуючого управління по учбовим закладам. Він наближався назустріч. Досихпір ми іноді зустрічалися разом і обговорювали всякі проблеми. Але неділю назад ми посорилися із-за собаки. І ось тепер я рахував, що треба щось сказати, і тому пропонував йому закурити. Но сусід нахмурився і сповістив мені, що від учораїнього дня він некурящий. Да, подумав я, хорошо. Тут мені прийшло в голову, що в кармані остається ще пару гривнів, і я пригласив його в кафе (собака ждала на вулиці). Там він прийшов у хорошиий настрій і пригласив до себе у гості. Я його подякував. Перед тим, як уходити, він сказав, що розкаже щось більш інтересніше – про те, як його племінник із племінницею поїхали по виступу Германію і через Вену і Словачію тільки що вернулись назад на Україну.

Текст 6

Кожної суботи Гануся слухає свою саму улюблену передачу, яка називається "Давайте танцювати". Це музично-розважальна програма, під час якої лунає танцювальна музика, до речі, в основному англійська. На жаль, доброї української музики не має стільки, скільки б хотілося, принаймі поки що. Тимчасом як українські композитори через різні причини не створюють нових пісень, ринок заповнила чужа музика. Як бачимо, не все благополучно в області вітчизняного шоу-

бізнесу. Щоб виправити положення, слід перш за все працювати організаційно, направляти зусилля на пошук талановитих виконавців, підтримувати їх фінансово тощо.

Ключовим питанням в шоу-бізнесі є вмiло організована реклама. При допомозі реклами навіть не дуже талановитий співак може стати популярним або принаймні відомим. А це в свою чергу принесе користь суспільству, яке знаходиться в полоні хтозна-яких ритмів та ідей.

Текст 7

Чорноморський курорт Затока – самий луччий студентський віддих.

Чорноморський курорт ЗАТОКА – інтенсивно зростаючий туристичний та оздоровчий центр України. Курорт знаходиться в п'ятидесяти кілометрах от міста Одеси. Мальовнича місцевість, яка знаходиться між Чорним морем, Дністровським лиманом та соленими озерами завжди була елітним містом відпочинку: простір, ярке сонце та тепле море, мікроклімат лиману, який впитав до себе всі аромати південного степу. Сприятливе географічне положення, віддаленість від промислових центрів та повна відсутність промислових підприємств дозволило курорту стати одним із самих екологічних міст на Чорноморському побережжю. Положисте дно на всій довжині піщаних пляжей створюють прекрасні умови для купання.

Колоритні ринки, на яких можливо купити все, що необхідно туристу, а також надзвичайно смачні фрукти, овочи, рибу, відмінне вино внесуть темперментні південні фарби у яскравий відпочинок.

Численні бари, кафе, бунгало на самому березі моря по доступним цінам працюють до півночі. Нічні клуби с сучасним рівнем світла та звука, працюють до самого ранку. Ви маєте можливість зустрітися с крацими командами КВК: “95 квартал”, “Три товстуни”, “Уральські пельмені”, “ЧП” та ін. Оригінальні вечірки, карнавали, фестивалі наповнять ваш відпочинок новими знайомствами та яскравими враженнями. Для тусовициків є кафе та великий нічний клуб, куди на весь період відпочинку вхід для Вас безкоштовний. На курорті кожен має можливість вибрати розвагу по своєму смаку та бажанню. У день на пляжі можна покататися на водному мотоциклі, одержати уроки серфінга, пограти в пляжний волейбол та футбол, а в вечері співати с друзями в карооке, пограти в тенніс й більярд. Екскурсії до Одеси та в Білгород-Дністровську фортецю додадуть відпочинку пізнавальний елемент.

Дух студентства та самостійності на базі відпочинку має національний колорит та представлен студентами з Білорусії, Росії та всіх областей України.

Двохповерхові будиночки для студентів мають кімнати на 2-4 чоловіка (зручність загальна) так і окремі котеджі для елітного відпочинку (душ та туалет на блок із двох кімнат) і все по доступним цінам. Триразове харчування задовольнить смаки і гурманів.

Минулим літом з нами в Затоці віддыхало більш чим 3000 студентів. В цьому році більш чим 1500 студентів віддыхало з нами в Закарпатті, на базі Відпочинку “Ялинка”. Станьте членом студентського клубу відпочинку “Південна ліга КВК”.

СУПЕРПРОПОЗИЦІЯ: кожний, хто буде з нами в Затоці літом, має можливість купити путівку на зимній відпочинок на базі “Ялинка” всього за двіста гривен!

Потрібна інформація о цінах, заїздах та другі запитання в вашому профкомі.

Звоніть, пишіть, а краще приїзжайте.

Текст 8

Думки вслух

Вийшовши з общаги, я зі своєю знакомою рішили прогулятися по місті. Проходячи повз магазин із солодоцями, розговорилися про смачненьке: конфети, пирожене, клубніку. Дальше ми побачили на заборі об'яву, в якій написано про когось, хто зніме квартиру за любі гроші. З цього зробили виводи: жити в общазі дешевше.

Ми прийшли в парк. Присівши на скамейку, почули розмову двох жінок. Одна розповідала про якусь незавірену справку, інша жалілася на прораба, що керував ремонтом у її квартирі. Казала,

що потолки нерівні, погано поклесні обої, в прихожій ніде покласти коврика, бо стоїть великий шкаф.

На небі з'явилася луна і мільйони зірок. Ми вирішили піднятися по ступенькам до об'їзду та, нарешті, розійтись по своїм кімнатам.

Я рахую, що кожен з нас повинен гордитися тим, що говорить на українській мові, але все-таки треба без суржику!

Словничок “Вибираймо правильні слова”

Аби – щоб: *аби* вживається як видільно-приєднувальний засіб, близький за функцією до часток *тільки б*, коли *б*: *Не спиняй, нехай собі співає, аби не голосно* (Т.Шевченко); *Ми люди хороші, нам аби гроші* (В.Дрозд). Отже, у реченнях: *І для того, аби студенти мали змогу почерпнути потрібну інформацію...; Установа зацікавлена в тому, аби видання не зупинилося...* замість *аби* краще вживати сполучник *щоб*.

Авторитет – популярність: *авторитет* у значенні “повага”, “популярність”, “слава” вживають стосовно окремих людей або колективів. Щодо твору мистецтва треба вжити слово *популярність*. Наприклад: *Опера популярна серед глядачів (має успіх у глядачів)*, а не *має авторитет серед глядачів*.

Адрес – адреса: *адрес* – це письмове вітання особі, організації, переважно з нагоди ювілею (*адрес ювілярові, адрес з нагоди сімдесятиріччя*); *адреса* – місце проживання чи перебування особи, місце розташування установи; напис на конверті чи бандеролі (*мешкати за адресою, надсилати на адресу*); слово *адреса* можна вживати й у переносному значенні: *це сказано на мою адресу* (а не *в мою адресу чи адрес*).

Батьківщина – батьківщина: слово *батьківщина* має кілька значень – 1) країна стосовно людей, які народилися в ній і є її громадянами; 2) (переносно) місце зародження, походження або виникнення чогось. У цих двох значеннях слово *батьківщина* вживається з наголосом на першому або на передостанньому складі. *Батьківщина* – спадщина від батьків (узагалі) і зокрема спадковий маєток. Останнє значення тепер сприймається як застаріле. Та й *батьківщина* у значенні “спадщина від батька” нині вживається значно рідше (тільки в художній літературі, розмовному мовленні), натомість поширеним є слово *спадщина* – офіційний юридичний термін.

Бік – сторона: *бік* уживають тоді, коли говорять про правий чи лівий бік, указуючи на якусь частину тіла від плеча до стегна, а також в усталених словосполученнях: *з одного, з другого боку; лицювий, зворотний, тінювий, позитивний бік; бути на чийомусь боці; погляд з боку; з усіх боків; повернути на свій бік; схилитися на бік кого (чого); сторона* – синонімічне до іменників *край, вітчизна, батьківщина* (в художньому стилі). В офіційних паперах, юридичних документах уживається у складі термінів на зразок: *винна, позовна, потерпіла сторона, високі договірні сторони, сторони трикутника*. Отже, правильно буде: *відійди вбік*, а не *в сторону, по обидва боки*, а не *по обидві сторони*. Ненормативним є слововживання *сторона* в значенні “погляд, точка зору, розуміння”. Отже, не *із фінансової сторони*, а *із фінансового погляду*.

Більшість – багато: *більшість* вживаємо, коли йдеться про те, що можна полічити: *більшість школярів, більшість присутніх*. *Багато* передає поняття повної кількості взагалі: *багато води витекло, багато говорити, багато часу минуло*.

Більшість – більша частина: *більшість* поєднується переважно з іменниками, що означають істот: *більшість учнів, більшість дітей, більшість коней*; з іменниками, що означають організації, підприємства, установи та інші заклади, функціонування яких виявляється в діяльності людей: *більшість шкіл, більшість заводів*. У таких випадках *більшість* можна замінити синонімічним словосполученням *більша частина*. В інших випадках, як правило, вживається тільки словосполучення *більша частина*. Зокрема, *більшість* не вживається з іменниками, які означають речовину в твердому, рідкому або газоподібному стані (*сода, бензин, аміак*), з іменниками, які

означають конкретні неживі предмети, якщо іменник стоїть в однині (наприклад, не можна сказати *більшість стола*, треба: *більша частина стола*), а також зі збірними іменниками, що означають сукупність предметів (*листя, одяг та ін.*). Не зовсім прийнятним вважається вживання слова *більшість* у поєднанні з іменниками – назвами конкретних одиничних предметів: *більшість зошитів, більшість груш*, краще: *більша частина зошитів, більша частина груш*. Отже, *більшу частину одягу поклали у велику сумку, а не більшість одягу*.

Видатний – визначний – відомий: *видатний* – той, що виділяється серед інших якимись надзвичайними рисами, якостями, властивостями: *Він найвидатніший з політиків; видатні успіхи, видатна роль, видатні заслуги*. *Визначний* – який має значні (помітні) досягнення в певній галузі: *Відбулася зустріч учителів із визначними письменниками та художниками; визначна подія, визначний етап, визначне досягнення, місце*. *Відомий* – той, про якого (про що) знають, популярний: *відома вишивальниця, відомий художник, відома картина*.

Винятково – виключно: *винятково* – синонім до слів *дуже, надзвичайно*: *винятково уважний студент, винятково щастить*, а не *виключно*. У ролі частки замість слова *виключно* маємо послуговуватися словами *тільки, лише*: *Слід надавати допомогу тільки тим, хто перебуває за межею бідності*.

Висловити – виразити: *дозвольте висловити* співчуття, вдячність, надію, припущення, схвалення; *висловлюють* думку, пропозицію, міркування, ідею. *Виразити* можна почуття радості, хвилювання.

Відмінити – скасувати: *відмінити* – поєднується з назвами якихось заходів: *засідання, збори, концерт, виставу; скасувати*, тобто *анулювати*, можна якийсь документ: *акт, закон, наказ*.

Відповідно до – згідно з: обидва складні прийменники – типові для офіційно-ділового стилю і можуть вільно взаємозамінюватись. Але треба уникати їх накладання, тобто форми *відповідно з, згідно до* – неправильні.

Вірний – надійний – правильний: *вірний* в українській мові має значення “відданий, незрадливий” (*вірна дружина*); *надійний* – це той, який викликає довір’я (*надійний товариш*), а також той, який забезпечує досягнення мети, перевірений (*надійний спосіб, надійна конструкція*); *правильний* – істинний, який відповідає правилам, безпомилковий (*правильна думка, правильне застосування ліків, правильний напрям*).

Власний – особовий – особистий: *власний*: *вишні у власному соку, власний будинок, власна думка, власний автомобіль* (є власністю особи, належний особі), *кошти на власні потреби*. *Особистий*: *бажаю щастя в особистому житті; подаю особистий приклад; особистий автомобіль* (який належить певній особі); *зводити з кимось особисті рахунки*. *Особовий*: *склад, справа, посвідчення, особовий рахунок у банку*.

Водій – шофер: *водій* – людина, що пройшла спеціальну підготовку і керує автомобілем, тролейбусом, трамваем, автобусом, мотоциклом, комбайном; *шофер* – це назва тільки водія автомобіля, водія-професіонала, тобто назва людини за професією. Слово *водій* має ширше значення, а *шофер* – вулече. Людину, яка керує власним автомобілем, шофером не називають, оскільки це не професійний автомобіліст.

Губити – втрачати: *губити* означає “втрачати конкретний предмет” (*губити олівці, ключі*). Якщо йдеться про назви абстрактних понять, то слід уживати слово *втрачати* (*втрачати надію, пам’ять, совість*). Доцільно використовувати й інші слова для перекладу російського слова “терять”: *розгублюватись* (а не *втрачати голову*), *непритомніти* (а не *втрачати, губити свідомість*), *гаяти* або *марнувати час* (а не *витрачати*), *знищувати природу* (а не *губити*).

Даний – цей: в офіційно-ділових текстах і в науковій мові неправильно вживають слово *даний* у значенні, яке нормативно передають займенники *цей, такий*. Отже, не *дані приклади свідчать*, а *ці приклади свідчать; проаналізуємо не дані факти, а такі факти*. Вислів *в даному випадку* – неправильний, йому відповідає вислів *у цьому (у такому) разі*.

Другий – інший: якщо йдеться про парні назви, то – *другий*: *На одному боці річки височів ліс, а на другому був безмежний степ*; якщо предметів, явищ, органів більше ніж два чи невідомо скільки, то – *інший*: *Деякі вправи я виконував залюбки, а інші – неохоче*.

Дружний – дружній: *дружний* – зв'язаний дружбою, взаємною прихильністю, згодою, довірою, відданістю, одноставний (*колектив, сім'я, галас, сміх, спів, праця*); *дружній* – належний другові, заснований на дружбі, взаємній прихильності, довірі, доброзичливості (*рука, візит, погляд, допомога, зустріч, листування*).

Друкар – друкарка: *друкар* – особа, що працює в друкарні; *друкарка* – жінка, що друкує на друкарській машинці, а також пристрій для комп'ютерного роздруку (принтер).

Закінчити – завершити: *закінчити* – називає кінець різноманітних дій, видів роботи, діяльності, відрізка життя, навчання людини тощо: *закінчити розмову, закінчити читати книгу, закінчити університет*; *завершити* – довести виконання, здійснення чого-небудь до остаточного кінця, закінчення.

Залучати до чогось – прилучатися: *залучати* до чогось може тільки хтось, тобто людина. *Залучають* до виконання якоїсь дії, до участі в чомусь, *залучають* до якогось гурту, до організації тощо: *залучають молодь до участі в змаганні. Прилучатися* – якщо йдеться про особу-діяча: *він прилучається до гурту, до роботи; він прилучився до рибалок*.

Замісник – заступник: *замісник* – це людина, яка тимчасово виконує чийсь обов'язки (*практикант – це замісник учителя*), а *заступник* – це офіційна посада особи, що заступає керівника (*заступник директора*).

Знаходиться – перебувати: *знаходиться* – коли в результаті пошуків знаходиться загублене, втрачене: *знайшлися діти; знайшовся записник*. Це дієслово передає також значення “*виявлятися, з'являтися*”: *знайшлося чимало охочих відвідати музей. Перебувати* – коли йдеться про місце перебування когось: *Президент України перебуватиме в Парижі*. Неправильні є вислови: *У школі знаходиться стоматологічний кабінет (треба міститься); журнали знаходяться у столі (треба лежать), він знаходиться у відпустці (треба перебуває)*.

Зумовлювати – обумовлювати: *зумовлювати* – бути причиною чогось, створювати умови для виникнення чогось: *Ці особливості розвитку хребта дитини і підлітка зумовлюють його легку піддатливість і можливе викривлення при неправильних положеннях тіла та довготривалих напруженнях; Долю книги зумовлюють однаковою мірою і якості книги, і якості читача – його вдача, інтереси й смаки (Ю.Смолич)*. *Обумовлювати* – обмежувати якоюсь умовою, застереженням: *У договорі обидві сторони обумовили низку питань. Отже, досягнення біології сприяють розвиткові сільського господарства, харчової промисловості, зумовлюють прогрес медицини, а не обумовлюють прогрес медицини*.

Із-за – через: *із-за (з-за)* вживаємо для вираження просторового значення (*із-за лісу, з-за діброви*), цей прийменник не можна використовувати для позначення причинності, у цьому значенні слід вживати *через*: *через відсутність, необережність, хворобу (а не із-за відсутності, необережності, хвороби)*.

Кампанія – компанія: *кампанія* найчастіше вживають у двох значеннях: 1) воєнні дії, війна; період плавання або воєнних операцій флоту: *Кампанія з французами буде важкою*; 2) заходи для здійснення чергового важливого громадсько-політичного або господарського завдання: *виборча кампанія, посівна кампанія. Компанія* – 1) група людей, які разом проводять час: *На канані, на кріслах засіла молода компанія*; 2) торговельне або промислове товариство, підприємство: *торговельні компанії*.

Комфортабельний – комфортний: *Комфортабельний* уживається переважно для окреслення зовнішнього комфорту, побутових зручностей: *комфортабельна квартира, літак, автобус, меблі. Комфортний* має зв'язок зі словами *комфорт, комфортність*, означає “зручний, приємний”: *комфортні умови, відпочинок, середовище, одяг, взуття; психологічний, душевний комфорт*.

Користуватися – споживати: *користуватися чимось* – використовувати що-небудь для власних потреб: *користуватися послугами, підземним переходом, човном, громадським*

транспорт, кредитами; а також “мати що-небудь”: користуватися повагою. Споживати – їсти, пити: *споживати воду, фрукти, хліб*; а також у значенні “витрачати щось для власних потреб”: *споживати вологу, електроенергію*.

Мати рацію – бути необхідним, доцільним: *мати рацію* стосується замірів, дій, учинків людини, групи людей, колективу і має значення “бути правим, діяти, думати правильно, слушно”. Мати рацію може лише певна особа, група осіб, колектив: *Він мав рацію, застерігаючи від поїздки. Ти бойся і маєш рацію, бо вже пізня година*. Неправильний вислів: *Нагадайте дітям про небезпеку на дорозі, це особливо має рацію під час літніх канікул* (треба доцільно, необхідно).

Мимохідь – мимохіть: *мимохідь* – 1) проходячи повз щось чи кого-небудь; 2) не зосереджуючись на чомусь, між іншим: *мимохідь зазирнув до кімнати навпроти; розповідаючи, мимохідь нагадав і про візит до лікаря*. *Мимохіть* – ненароком, мимоволі: *скрикнув мимохіть дуже голосно; мимохіть відчув, що злякався*.

Мова про – йдеться: вислови *мова про щось* і *йдеться про щось* синонімічні: *мова про Івана Сергійовича* і *йдеться про Івана Сергійовича*. Вислів *мова йдеться про...*, утворений із двох названих, неправильний.

Нагода – пригода: *нагода* – зручні для здійснення чого-небудь обставини, вдалих, доречний момент: *заходити кудись при нагоді, зробити щось при нагоді*. *Пригода* – подія, випадок. Вислів *бути у пригоді* має значення “приходити на допомогу в скрутному становищі”: *ця книжка стане мені у пригоді*.

Недавно – нещодавно: *недавно* – у недалекому минулому. Сполучається зі словами *так, тільки, зовсім, ще: ще так недавно було літо; здавалося, що це було так недавно*. *Нещодавно* – не так давно, зовсім недавно, тільки недавно, щойно. Не поєднується зі словами *так, тільки, зовсім, ще: я нещодавно прийшла*.

Однобічний – односторонній: *однобічний* – якщо йдеться про рух транспорту: *однобічний рух, двобічний рух*. *Односторонній* – коли укладають угоду, готують відповідні документи: *односторонні вимоги, двостороння угода*.

Освітлений – освічений: *освітлений* походить від слова “світло”, тому вживаємо *освітлена кімната, освітлений сік*; можна використовувати це слово й у переносному значенні (*освітлений щастям, радістю*). *Освічений* – той, який має освіту, культурний (*освічений народ, хлопець*). Не можна писати *освідчений*. Людину, яка має досвід, називаємо *досвідченою*.

Перегорнути – перевернути: *перегортати, гортати* кажемо про сторінки: *гортаємо сторінки книжки і гортаємо книжку*. *Перевернути* можна також книжку, тканину, папір, тобто поміняти місцями гору (верх) і низ (спід), лице й виворіт: *перевернути на другий бік платівку, перевернути млинці на сковороді*.

Поверхневий – поверховий: *поверхневий* – який розміщується, перебуває, відбувається на поверхні чи недалеко від поверхні чого-небудь: *поверхневі й підземні води, поверхневий обробіток ґрунту*. *Поверховий* – неглибокий, який не стосується суті справи, несумлінно виконаний: *поверхова думка, концепція, стаття; поверховий аналіз, проект, підхід; поверхове враження, судження; поверхові висновки*.

Показний – показовий: *показний* – коли йдеться про людину, яка привертає увагу певними якостями, властивостями: *показна жінка, показний чоловік; показне геройство, показна доброта, показна щирість*. *Показовий* – який дає уявлення про щось, яскраво характеризує що-небудь, є ознакою чого-небудь; прилюдний: *показова ілюстрація, риса, показові приклади; показові змагання, показовий виступ, показовий урок*.

Показник – показчик: *показник* – те, за чим можна судити про розвиток і хід чогось; наочне вираження (у цифрах, графічно) результатів чиеїсь праці тощо. *Показчик* – 1) це напис, стрілка або інша позначка, яка показує щось; 2) довідкова книжка або довідковий список у книжці. Наприклад: *У цьому місці стояв стовп, показчик кілометрів, а не показник*. *Щодо продуктивності праці в промисловості, то тут у нас гарні показники, а не показчики*.

Попереджувати – запобігати – уникати: *попереджувати* – заздалегідь повідомляти кого-небудь про щось: *попередити про перенесення екскурсії, потрібно попереджувати про зміни в розкладі. Запобігати* – не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане. Це дієслово вимагає біля себе слів у давальному відмінку: *запобігати (чому?) аваріям, втратам, злочинам, хворобі. Уникнути* поєднується із залежним словом у родовому відмінку: *уникнути (чого?) арешту, зустрічі, помилок, зіткнення.*

Передчасний – попередній: *передчасний* – який відбувся, з’явився, настав раніше за належний, визначений строк, час: *передчасне відправлення автобуса. Попередній* – той, який проводиться, здійснюється, встановлюється заздалегідь, наперед; який був, стався раніше, який передусє чому-небудь: *попередній продаж квитків, попередня безсонна ніч, вишліть на попередню адресу.*

Прийменник о/у: на позначення часу треба вживати прийменник *о*, а не *у(в)*: *О десятій годині* (а не *в десятій годині*).

Прийменник на/о: *на* – вказує на приблизність: *Повернувся на десятю годину*, а прийменник *о (об)* указує на точний час: *Повернувся о десятій годині, об одинадцятій годині.*

Розташовуватися – розміщуватися: *розташовуватися* вживаємо тоді, коли виникає потреба вказати місцеперебування, базування чого-небудь (*табору*) чи треба зазначити географічні координати населеного пункту, певного об’єкта. *Розміщуватися* – вказуємо на адресу якої-небудь організації, закладу або на конкретне приміщення, в якому функціонують організація, заклад, установа.

Роль – значення: вислови *відігравати роль і мати значення* синонімічні: *Це не має для мене ніякого значення; Надзвичайно важливу роль відіграють посередники.* Не можна сплутувати вислови *відігравати значення, мати роль.*

Рятувальник – рятувальник: *рятувальник* – людина, яка спеціально займається рятуванням або за певних умов виявляє намір це зробити: *У моторці, яка обігнала наш катер, були рятувальник і лікар. Рятувальник* – людина, яка приносить порятунок: *Він сердечно подякував своєму рятувальникові. Рятувальник* не той, хто робить спробу врятувати, а той, хто врятував.

Святкувати – відзначати: *святкувати* – влаштовувати свято на честь кого- або чого-небудь (переважно з нагоди радісної, приємної події), радіти успіхові, перемозі тощо: *святкувати Різдво, день народження, День незалежності, перемогу у спортивних змаганнях, закінчення навчального року* тощо. *Відзначати* (ширше за значенням) – здійснювати певні заходи з приводу свята чи іншої пам’ятної події, нагоди: *відзначати свято урожаю, річницю творчої діяльності* тощо. Сумні, трагічні події не святкують, а відзначають: *Україна відзначила 75-у річницю Голодомору.*

Секретар – секретарка: *секретар* – офіційна назва посади людини, незалежно від статі: *секретар сільради, правління; секретарка* – дівчина або жінка, що працює технічним секретарем.

Становище – положення – стан: *становище* – це певні події, обставини, ситуації, в яких хто-небудь, що-небудь перебуває: *становище у Грузії, міжнародне становище. Стан* – сукупність певних явищ, процесів: *фізичний стан рідини, стан здоров’я, стан справ. Положення* – розташування чого-небудь у просторі, розміщення тіла або його частин: *Замок назвали Високим через його високе положення.*

Туристичний – туристський: *туристичний* – той, який стосується визначеної сфери людської діяльності – туризму: *туристична карта, центр, фірма, агентство, довідник, журнал, бюро, похід. Туристський* – передбачає сполучуваність із назвами певних реалій життя туристів: *туристська база, маршрут, поїзд, група, візит, автобус, путівка, станція, намет, сезон.*

Являється – є: *являтися* – синонім до дієслова *з’являтися*: *ніколи не являється вчасно.* Неправильні слововживання: *Він являється майстром першого класу. Вибух являється першопричиною аварії* (треба: *є майстром, першопричиною*).

Список рекомендованої літератури:

1. Антонечко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антонечко-Давидович. – К.: Вид. дім «КМ Асайетіа», 1994. – 254 с.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
3. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність / С. К. Богдан. – К.: Рідна мова, 1998. – 476 с.
4. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації: навч. посіб. / Н. В. Ботвина. – [2-ге вид., доп. та переробл.]. – К. : Артек, 2002. – 208 с.
5. Сучасні ділові папери : навч. посіб. / [С. В. Глущик , О. В. Дияк, С. В. Шевчук]. – [3-є вид., переробл. і допов.]. – К. : А.С.К., 2002. – 400 с.
6. Головач А. С. Зразки оформлення документів. Для підприємств та громадян / А. С. Головач. – Донецьк : Сталкер, 1997. – 352 с.
7. Загнітко А. П., Данилюк І. Г. Українське ділове мовлення : професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 480 с.
8. Зарицька І. М., Чикаліна І. О. Українське ділове мовлення. Практикум / [за заг. ред. проф. А. П. Загнітка]. – Донецьк : Центр підготовки абітурієнтів, 1977.– 112с.
9. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення / М. Зубков. – Х. : Торсінг, 2001. – 384 с.
10. Коваль А. П. Культура ділового спілкування: навч. посіб. / А. П. Коваль. – К.: Либідь, 1992. – 280 с.
11. Культура мови на щодень / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко та ін. – К. : Довіра, 2000. – 169 с.
12. Культура української мови: Довідник / [С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; за ред. В. М. Русанівського]. – К. : Либідь, 1990. – 304 с.
13. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування: навч. посіб. / В. О. Михайлюк – Миколаїв, 2004. – 416 с.
14. Мозговий В. І. Ділова українська мова в державному управлінні. Частина 1. Загальний курс. / В. І. Мозговий. – Донецьк : Технопарк ДонДТУ "УНІТЕХ", 2005. – 412 с.
15. Мозговий В. І., Вергазова Л. Г. Ділова українська мова в державному управлінні. Частина 2. Практичний курс / В. І. Мозговий, Л. Г. Вергазова. – Донецьк : Технопарк ДонДТУ "УНІТЕХ", 2005. – 158 с.
16. Орфографічний словник української мови : Близько 125 000 слів / [уклад. : С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко]. – К. : Довіра, 1999. – 989 с.
17. Палеха Ю. І. Ділова етика : навч. посіб. / Ю. І. Палеха.– [4-е вид.]. – К. : вид-во Європейського університету, 2002. – 180 с.

18. Плотницька І. М. Ділова українська мова : навч. посіб. / І. М. Плотницька. – [2-ге вид., пероб. і доп.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
19. Російсько-український словник : Близько 37 тис. слів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Радянська школа, 1976. – 880 с.
20. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. / [за заг. ред. О. Сербенської]. – Львів : Світ, 1994. – 152 с.
  21. Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник / З. С. Сікорська. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К. : Освіта, 1995. – 256 с.
  22. Словник труднощів української мови : Біля 15 000 слів / [Д. Г. Гринчишин, Д. О. Капелюшний, О. М. Пазак та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Рад.шк., 1989. – 336с.
  23. Тугаєнко-Серяк С. М. Довідник службовця / С. М. Тугаєнко-Серяк. – К. : А.С.К., 2000. – 416 с.
  24. Українська ділова мова : навч. посіб. / [укл. : Л. В. Шавлак, Т. О. Мачай, Л. П. Семенова, Н. І. Буяновська]. – Донецьк : ДонДТУ, 1997, – 88 с.
  25. Український орфографічний словник : Орфографічний словник української мови : Близько 143 000 слів / [ра ред. Л. М. Полюги]. – [3-тє вид., переробл. і доповн.]. – К. : Довіра, 2002. – 1006 с.
  26. Український орфографічний словник / [за ред. проф. А. О. Свашенко]. – Х. : Прапор, 1997. – 845 с.
  27. Український правопис / [НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні; Ін-т української мови]. – [стереотип, вид.]. – К : Наукова думка, 2003. – 240 с.
  28. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бибик, І. М. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. – К: Довіра : УНВЦ "Рідна мова", 1997. – 399 с.
  29. Чак Є. Д. Чи правильно ми говоримо? / Є. Д. Чак. – К. : Освіта, 1997. – 240 с.
  30. Чак Є. Д. Складні випадки вживання слів. / Є. Д. Чак. – [2-ге вид., перероб.]. – К.: Рад. школа, 1984. – 185 с.
  31. Шевчук С. В. Ділове мовлення. Модульний курс : підручник / С. В. Шевчук. – К. : Літера, 2003. – 448 с.
  32. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посіб. / С. В. Шевчук. – К. : Літера ЛТД, 2002. – 480 с.

ЗМІСТ

Вступ. Літературна мова. Типи мовних норм. Стабільність і змінюваність норм у часі. Поняття культури мовлення. Суржик	3
Практичне заняття 1. Стилiстичнi норми	7
Практичне заняття 2. Лексичнi та фразеологiчнi норми	16
Практичне заняття 3. Словотвiрнi та ономастичнi норми	24
Практичне заняття 4. Орфографiчнi, орфоепiчнi, акцентологiчнi норми. Засоби милозвучностi української мови	28
Практичне заняття 5. Морфологiчнi норми (iменник)	34
Практичне заняття 6. Морфологiчнi норми (прикметник, займенник).....	38
Практичне заняття 7. Морфологiчнi норми (числiвник, дiєслово)	43
Практичне заняття 8. Синтаксичнi та пунктуацiйнi норми	48
Завдання для повторення	53
Контроль знань	57
Словничок “Вибираймо правильнi слова”	65
Список рекомендованої лiтератури	73

Навчальне видання

УКРАЇНСЬКА МОВА

Методичні рекомендації

Укладач: **Кравченко** Тетяна Пилипівна.

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,1
Тираж 50 прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету.
54020, м. Миколаїв, вул. Паризької Комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013 р.

